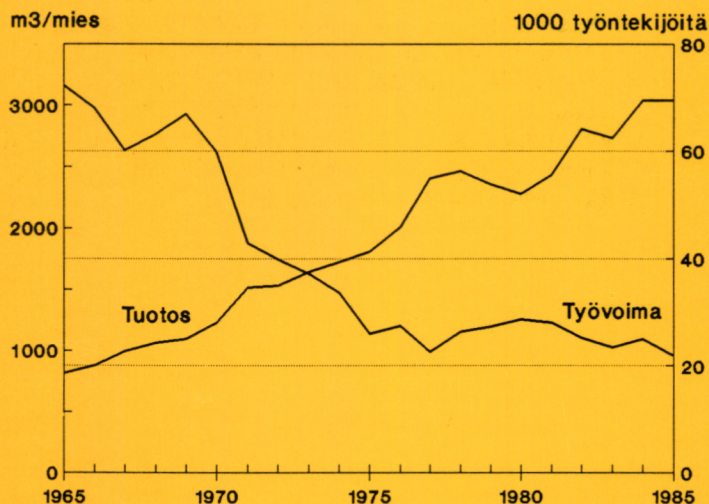

JUTTA KOIVULA
HEIKKI PAJUOJA

METSÄTYÖVOIMAN RAKENTEELLINEN MUUTOS

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA 335

Kansantaloudellisen metsäekonomian
tutkimussuunta
Metsäalan rakennemuutoksen
tutkimusprojektin raportti 2

METSÄNTUTKIMUSLAITOS

Osoite: Unioninkatu 40 A
00170 Helsinki
Puhelin: (90) 661 401
Telefax: (90) 625 308
Telex: 121286 metla sf

Ylijohtaja: Eljas Pohtila

Tutkimusjohtaja: Jari Parviainen

Metsäntutkimuslaitos on maa- ja metsätalousministeriön alainen vuonna 1917 perustettu valtion tutkimuslaitos. Sen päätehtävänä on Suomen metsätaloutta sekä metsävarojen ja metsien tarkoituksenmukaista käyttöä edistävä tutkimus. Metsäntutkimustyötä tehdään lähes 800 hengen voimin yhdeksällä tutkimusosastolla ja kymmenellä tutkimus- ja koeasemalla. Tutkimus- ja koetoimintaa varten laitoksella on hallinnassaan valtionmetsiä yhteensä noin 150 000 hehtaaria, jotka on jaettu 17 tutkimusalueeseen ja joihin sisältyy kaksi kansallis- ja viisi luonnonpuistoa. Kenttäkokeita on käynnissä maan kaikissa osissa.

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 335

Kansantaloudellisen metsäekonomian tutkimussuunta

METSÄTYÖVOIMAN RAKENTEELLINEN MUUTOS

Metsäalan rakennemuutoksen tutkimusprojektin raportti 2

Jutta Koivula ja Helkki Pajuoja

Helsinki 1989

Koivula, J. & Pajuoja, H. 1989. Metsätyövoiman rakenteellinen muutos. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 335. 43 s.

Tutkimuksessa luotiin ensin katsaus metsätyön muuttumiseen työn ammatillistumisteorian valossa. Metsätyössä tapahtuneet muutokset vastaavat melko hyvin teorian mukaisia muutoksia. Metsätyöstä on tullut koulutusammatti, järjestäytymisaste on noussut ja ammatin rajat ovat selkiintyneet. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös metsurien ammattikunnan rakennetta duaaliteorian avulla. Saatujen tulosten perusteella pystytään alan työntekijöistä erottamaan kaksi erilaista ryhmää maatalouteen osallistumisen perusteella. Ammattimaisuus ja ansiotaso vaihtelevat sen mukaan, osallistuuko metsätyöntekijä myös maatalouteen. Tutkimuksen mukaan on kaksi erilaista metsurin "ideaalityyppiä": toisaalta ovat ammattimetsurit, jotka useammin kuin ennen asuvat kuntakeskuksissa, toisaalta taas maatalouteen sitoutuneet, haja-asutusalueen tiloilla asuvat metsurit.

Asiasanat: Metsätyövoima, työn muutos, työvoimapolitiikka

ISBN 951-40-1061-2

ISSN 0358-4283

HAKAPAINO OY, HELSINKI 1989

ALKUSANAT

Tämä on järjestyksessä toinen raportti tutkimusprojektista "Metsäalan rakennemuutoksen vaikutukset alan ammattiryhmiin". Metsän-tutkimuslaitos, Työtehoseura ry, Työterveyslaitos sekä Helsingin ja Joensuun yliopistot osallistuvat tämän laajan yhteisen tutkimushankkeen toteuttamiseen vuosina 1989 - 92.

Tutkimusprojektin tarkoituksena on tehdä skenaarioita metsäalan tulevasta rakennemuutoksesta sekä arvioida niiden henki-löstövaikutuksia. Tällaisella uudella tutkimustiedolla pyritään autta-maan eri ammattiryhmiä ja yhteiskuntaa sopeutumaan aiempaa jous-tavammin tuleviin metsäsektorin rakennemuutoksiin.

Metsämiesten Säätiö on tutkimushankkeen päärahoittaja. Säätiön asettaman johtoryhmään kuuluvat seuraavat henkilöt: P.W. Jokinen (pj.), Hannu Hedemäki, Juhani Huittinen, Risto Hyvärinen, Esa Iha-lainen, Esko Kolehmainen (siht.), Lauri Korpelainen, Esko Mikko-nen, Matti Palo ja Päiviö Riihinen.

Kansantaloudellisen metsäekonomian tutkimussuunnan puolesta esitän parhaat kiitokset Jutta Koivulalle ja Heikki Pajuojalle ja muil-le tämän tutkimusraportin syntyyn myötävaikuttaneille henkilöille sekä Metsämiesten Säätiölle tutkimustyön taloudellisesta tukemis-es-tä.

Helsingissä kesäkuussa 1989

Matti Palo
Kansantaloudellisen metsä-
ekonomian professori

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Yhteiskunnan nopea muutos	5
1.2 Maatalouden liitännäiselinkeinosta ammatiksi	5
1.3 Teknologian muutos ja metsuri	6
1.4 Tutkimustehtävä	8
2 AINEISTO	9
2.1 Otos	9
2.2 Metsurien tausta	10
2.3 Työolot	11
3 METSURIN TYÖN AMMATILLISTUMINEN	11
3.1 Työn ammatillistumisen määrittelemine	11
3.2 Metsurit ammattikuntana ja järjestäytyminen	12
3.3 Yhteiskunnan muutos ja ammatillistuminen	13
3.4 Koulutus ja ammatti	15
3.5 Metsurikoulutuksen määrällinen kehitys ja metsurien koulutustaso	15
3.6 Ammattinimikkeen muuttuminen	16
4 METSÄTYÖN KOKEMINEN	17
4.1 Työtyytyväisyys	17
4.2 Alallapysyvyys	19
5 TYÖMARKKINAT JA SEGMENTAATIO	20
5.1 Käsitteiden määrittelyä	20
5.2 Segmentaatioteorioiden lähtökohdat	21
5.3 Duaaliteorioiden lähtökohdat	21
5.4 Esimerkki duaaliteoriasta: Piore	23
5.5 Duaaliteorioiden kritiikki	24
6 SEGMENTAATION ILMENEMINEN	24
6.1 Ammatillinen koulutus	24
6.2 Ammatillinen järjestäytyminen	25
6.3 Nuorten metsurien työhistoria	27
6.4 Haja-asutusalueiden ja taajamien metsurit	31
6.4.1 Tutkimusasetelman tausta	31
6.4.2 Erot taajamalaisten ja maalaisten välillä	32
6.4.3 Nuoret metsurit taajamissa ja haja-asutusalueilla	37
7 TARKASTELU	38
7.1 Aineiston luotettavuus	38
7.2 Alueellisten erojen selittäminen	38
7.3 Työmarkkinoiden muutos ja työn kuva	39
KIRJALLISUUS	41

1 JOHDANTO

1.1 Yhteiskunnan nopea muutos

Ammattirakenne on muuttunut Suomessa toisen maailmansodan jälkeisen poikkeuksellisen nopeasti. Voimakas maaltamuutto muovasi parissa kymmenessä vuodessa maaseudun täysin aiemmasta poikkeavaksi. Kaupungistumiskehitys on korostanut kaupunkien ja maaseudun välistä eroa. Alueellista erilaistumista ilmentää käsitepari metsä-Suomi - teollisuus-Suomi.

Käsiteparin taustalla olevat kasautuvan kehityksen teoriat pohjautuvat näkemykseen, jonka mukaan keskinäisessä riippuvuussuhteessa olevat taloudelliset ja sosiaaliset tekijät saattavat ulkoisesta ärsykeestä alueellisen kehityksen yhtäällä supistuvaan ja toisaalla laajenevaan suuntaan. Näiden teorioiden valossa metsätyö on tyyppillinen supistumisalueiden elinkeino, jota harjoitetaan maaseudun haja-asutusalueilla (esim. Elovirta 1982, 20-21.).

Kuva ei kuitenkaan ole kaikilta osin näin selkeä. Metsätyö on vaikeasti lähestyttävä ammattiala. Se on tällä vuosisadalla kehittynyt käsi kädessä asutuspolitiikan ja maatalouspolitiikan kanssa, metsäteollisuuden kehityksen rytmissä, teollisuuden ja puunkorjuun muuttuviin vaatimuksiin sopeutuen.

Metsurin ammatti on muuttunut viime vuosikymmeninä melkoisesti. Metsätyön ammatillistuminen on edennyt yhtäaikaaisesti teknologian voimakkaan kehityksen kanssa. Työ on muuttunut talvisesta lisäansioiden hankkimisesta vakituiseksi työksi. Suuret savotat ovat väistyneet ja metsurit käyvät töissä kotoa käsin kuten muutkin ihmiset. Palkkaus on parantunut selvästi, eikä metsureita enää pidetä maaseudun köyhälistönä kuten 1930-luvulla. Itsenäiseksi koulutusammattiksi kehittynyt työ on kuitenkin joutunut 1980-luvulla uusiin olosuhteisiin: pitkin harppauksin edennyt koneellistuminen ja automaatio merkitsevät yhä useammalle metsurille töiden loppumista tai työn sisällön olennaista muutosta.

1.2 Maatalouden liitännäiselinkeinosta ammatiksi

Metsätyövoimapolitiikan tavoitteena on 1950-luvulta lähtien ollut työvoiman vakinaistaminen. Vuonna 1954 julkaistu Talouspoliittisen suunnitteluneuvoston laatima "Talouspolitiikan perusohjelma" sisälsi liitteenä selvityksen "Metsätyövoiman tarpeen vähentämisestä ja metsätyövoiman saattamisesta nykyistä vakinaisemmalle kannalle". Suunnitteluneuvosto näki asutustoiminnan metsätyövoiman, vetokaluston ja rehun tarjonnan kannalta ratkaisevaksi tekijäksi. (Elovirta ja Ihalainen 1988, 129.)

Maaseudun miestyövoima koki 1950-luvulta alkaen suuren muutoksen. Tilattomien osuus metsätyövoimasta pieneni (v. 1950 38 %, v. 1961 18 %), samoin kuin pientilallisten osuus (v. 1950 45 %, v. 1961 26 %), kun taas pien- ja maanviljelijöiden yhteinen osuus kasvoi (v. 1950 23 %, v. 1961 33 %). (Heikinheimo ja Ristimäki 1965, 24-26.)

1950- ja 1960-lukujen kehitys muistutti sotien välisen ajan kehitystä. Asutustoiminnan ansiosta yhä suurempi osa työntekijöistä oli maatalon omistajia tai avustavia perheenjäseniä, yhä harvempi oli tilaton. Tilattomat metsätyömiehet olivat selvästi alttiimpia siirtymään kaupunkiammatteihin. Metsätyön osuus pienviljelijöiden ajankäytöstä kasvoi senkin takia, että maatalouden rationalisoiminen ja erikoistuminen oli vähentänyt tilan oman työn vaatimaa aikamäärää. (Heikinheimo ym. 1972, 11-14, Rannikko 1987, 57.)

1970-luvulla puutavaran ajo ei enää ollut pientilojen kalusto- ja henkilöressurssien varassa. Tekniikan kehittyminen oli syrjäyttänyt ensin hevoset ja sitten maataloustraktorit. Tilalle tulivat tehokkaat metsätraktorit. Kun kaluston saanti oli jo riippumatonta pientiloista, haluttiin myös työvoiman saanti niistä irralleen ja metsurien työ ympäri-voitiseksi. (Elovirta ja Ihalainen 1988, 129.)

1.3 Teknologian muutos ja metsuri

Niin kauan kuin puunkorjuun menetelmät eivät muuttuneet, metsätyömies-pienviljelijän ammattiyhdistelmä oli metsäteollisuudelle erittäin edullinen. Järjestelmä oli joustava ja sopi hyvin kausi- ja suhdannevaihteluihin herkästi reagoivalle alalle. (Kantanen 1986, 44.)

Metsätöiden koneellistaminen tapahtui Suomessa verrattain myöhään, mutta kun se pääsi alkuun, se eteni nopeasti. Suurikaavaisesta metsätaloudesta saatuja malleja alettiin soveltaa Suomen oloihin ja tämä merkitsi sitä, että puunkorjuun olosuhteita lähdettiin punnitsemaan uusista lähtökohdista. Aiemmat vahvat ominaisuudet muuttuivat nyt heikkouksiksi. Kun esim. aiemmin lumi oli mahdollistanut puun lähikuljetuksen hevosella, se oli nyt haitta koneelliselle kuljetukselle. Samoin metsuri-pienviljelijät olivat ennen taanneet metsäteollisuudelle jatkuvan työvoiman saannin, mutta nyt vaadittiin kausityötä tekevän "amatöörin" korvaamista koulutetulla ammattimiehellä. (Holopainen 1968, 98.)

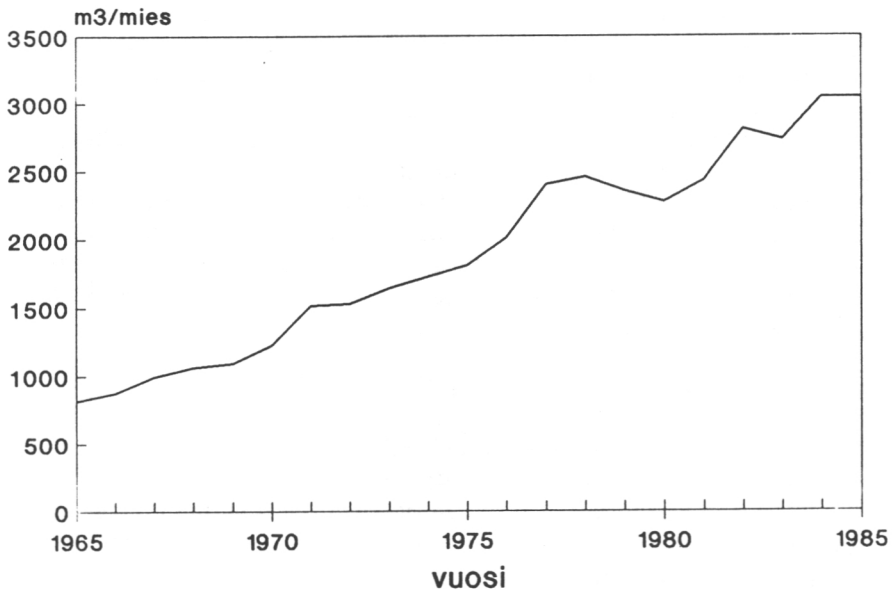
Työn tuottavuus nousi metsäyhtiöiden keskeiseksi huomion kohteeksi, kun metsäpalkkalait ja metsurien ammattimaistuminen saivat palkkatason kohoamaan. Tällöin puun korjuukustannukset nousivat suhteessa raakapuun hintaan. Metsätyön tuottavuus onkin kasvanut nopeasti. 1960-luvun puolivälistä 1980-luvulle sen laskettiin kasva-

neen lähes 10 prosenttia vuodessa. Tämän aikaperiodin alussa metsuri työsti vuodessa noin 500 kuutiometriä puuta, 1980-luvun alussa puukuutiomäärä oli jo yli 2000 (kuva 1).

Yksi työn tuottavuuden kasvun tärkein selittäjä on juuri ammattimaistuminen. Vaikutus on kuitenkin ollut kahdensuuntaista: tuottavuuden kasvu on puolestaan vauhdittanut metsurin työn ammatimaistumista. Sitä mukaa kun tuottavuus on parantunut, kaikkien ei ole enää kannattanut ryhtyä metsätöihin, sillä urakkanormien saattaminen oli entistä vaikeampaa ja ansiot tahtoivat jäädä alhaisiksi.

Metsätyön koneellistaminen ja rationalisointi ei ole muusta yhteiskunnan muutoksesta erillinen ilmiö, vaan se on osa laajempaa tieteellis-teknistä kumousta. Tätä kehitystä voidaan lyhyesti kuvata ihmisen työtehtävän muutoksena: hän siirtyy työprosessin osanottajasta valvojaksi, valmistelijaksi ja päätöksentekijäksi.

Kuva 1. Metsätyön tuottavuus Suomessa vuosina 1965-1985 markkinahakkuutilaston perusteella (Metsätilastollinen vuosikirja 1986). Luvuissa ovat mukana myös koneelliset hakkuut.

Automaation soveltamisessa voidaan yleensä erottaa seuraavat kolme tasoa:

- 1) Automaatio tulee "ihmisen jatkeeksi". Sellaiset tehtävät, joiden suorittaminen ei parane ihmistyötä lisäämällä, automatisoidaan.
- 2) Automaatio muuttaa tuotannon ja työn organisointia. Samalla muuttuvat myös työtehtävät, taitovaatimukset ja ammattirakenne.
- 3) Automaatiolla korvataan vanha tuotantoprosessi tai tuote.
(Ranta 1980, 12-13.)

Hakkuutyön koneellistaminen oli aluksi tyypillisesti ensimmäisen ryhmän mukaista. Moottorisaha tuli avuksi, mutta työtavat pysyivät entisellään. Myöhemmin, kun moottorisahat kevenivät ja niiden käyttöominaisuudet paranivat, niitä alettiin käyttää puun kaatamisen lisäksi katkomiseen ja karsintaan. Toisaalta moottorisahat ovat keventäneet työtä, toisaalta ne tekevät sen aiempaa raskaammaksi, sillä työ on yksipuolistunut ja kevyiden työvaiheiden osuus kokonaisuudesta on vähentynyt. (Klén 1981, 1 ja Harstela 1979, 7.)

Metsäkoneiden käyttöönotto on selvemmin muutoksia aiheuttavaa teknologian sovellusta. Vaikka koneet tekevätkin periaatteessa saman työn samalla tavalla kuin ihminen, tosin paljon nopeammin, on niiden käyttöönotto vaikuttanut merkittävästi työn organisointiin, tarvittavan työvoiman määrään, työtehtävien laatuun ja ammattirakenteeseen. Monitoimikoneiden käyttöönoton jälkeen metsurit ovat siirtyneet päätehakkuihin entistä enemmän kasvatushakkuihin, päätehakkuut kun voidaan teettää edullisemmin monitoimikoneilla. Ammattirakenteen muutos näkyy esim. metsäkoneurakoitsijoiden ja -koneenkuljettajien ammattiryhmissä, jotka syntyivät ikäänkuin koneiden sivutuotteena.

1.4 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida metsurin työnkuvan muutumista vuosien varrella. Ammatillistumiskehitys on metsätyössä ollut varsin nopeaa. Se ei kuitenkaan ole ollut yhtä laajaa kuin useissa muissa ammateissa. Huomattava osa varsinkin vanhemmista työntekijöistä on edelleen vailla minkäänlaista ammattikoulutusta. Samoin ammatillinen järjestäytyminen on verrattain vähäistä. Tutkimuksessa selvitetään, mitkä syyt ovat eniten vaikuttaneet ammatillistumiskehitykseen. Lisäksi tarkastellaan kuinka työtyytyväisyys ja alallapsyvyys, joiden voidaan olettaa paranevan ammatillistumisen myötä, ovat kehittyneet.

Ammatillistumiskehityksen yhteydessä tarkastellaan myös sen muita mahdollisia vaikutuksia, onko ammatillistuminen merkinnyt ammattikunnan jakautumista, muodostuuko tai onko työntekijöistä muodostunut kehityksen myötä erilaisia ja kenties eriarvoisia ryhmiä? Tarkoittaako vakinaistumiskehitys sitä, että toisilla työsuhdeturva kasvaa, ja toisilla taas epävarmuus lisääntyy?

Työvoiman jakautumisesta eli segmentaatiosta on olemassa erilaisia käsityksiä. Tavallisesti teoriat käsittelevät koko ammatissatoimivaa väestöä ja segmentaatiolla tarkoitetaan eri ammattien välistä eriytymistä. Tässä työssä on tarkoituksena selvittää, voidaanko samoin käsittein ilmaista kehitystä yhden ammattiryhmän sisällä ja voiko dualismiteoriaa soveltaa empiiriseen alueelliseen tarkasteluun keskusta - periferia -ajattelun avulla. Segmentaatiotutkimuksessa paljastuu myös työntekijöiden jakaantuminen erilaisiin ryhmiin. Tämä ryhmittely on tärkeää, varsinkin kun tiedetään, kuinka kotitausta vaikuttaa metsäalalle hakeutumiseen. Ryhmittelyn avulla saadaan käsitys siitä, kuinka kuinka metsäalalle hakeudutaan ja kuinka paljon työvoimaa metsäalalle hakeutuu tulevaisuudessa.

Tutkimus etenee siten, että luku 2 sisältää aineiston yleiskuvauksen. Luvuissa 3 ja 4 käsitellään metsurin työn ammatillistumista; sen teoriaa, toteutumista ja eräitä tunnuksia. Luvuissa 5 ja 6 tarkastellaan segmentaatiotutkimusten teoriaa ja tuloksia metsätyön kannalta. Luku 7 sisältää johtopäätöksiä ja kehitysnäkymiä.

2 AINEISTO

2.1 Otos

Empiirisen osan aineisto kerättiin marraskuun 1984 ja kesäkuun 1985 välisenä aikana Metsäntutkimuslaitoksen suorittaman metsätyön tauottamistutkimuksen yhteydessä. Haastateltuja oli yhteensä 311. Työhistoriatiedot kerättiin alle 38-vuotiailta, joita otoksessa oli 173. Otokseen kuului noin prosentti markkinapuun hakkuissa vastaavana aikana olleesta työvoimasta (Pajuoja 1986).

Aineisto on tyypiltään poikkileikkausaineisto, mutta koska käytettävissä on aiempien tutkimusten tietoja metsätyöntekijöiden elinoloista, työoloista ja palkkauksesta pidemmältä ajanjaksolta, on mahdollista kuvata muutosta näitä tietoja yhdistelemällä ja vertailemalla. Osa tiedoista ei ole keskenään suoraan vertailukelpoisia.

Tutkimus on otteeltaan retrospektiivinen. Retrospektiivisen aineiston käsittelyssä tulee muistaa sen rajoitukset. Esim. kysyttäessä asenteita, toiveita, suunnitelmia tms., joita henkilöllä oli jossakin elämän-

vaiheessa, voidaan saada mielenkiintoisia tuloksia, mutta niitä ei pidä käsitellä niin kuin ne olisivat faktisesti tosia. Jälkirationalisointi, jälkikäteen arvostelu ym. saattavat vaikuttaa merkittävästi siihen, mitä henkilö kertoo.

Tutkimuksen perusjoukkona ei voida pitää kaikkia alalle ryhtyneitä, vaan niitä, jotka haastatteluhetkellä tekivät metsätöitä. Alalle ryhtyneitä mutta sittemmin luopuneita ei tavoiteta. Tämän tutkimuksen otokseen kuuluvista 84 %:lla on vakinainen työsuhde, ja 20 % haastatelluista teki vuosittain muutakin palkattua työtä kuin metsätöitä.

2.2 Metsurien tausta

Haastatelluista 55 % asui kaupungeissa, kuntakeskuksissa tai muissa taajamissa. Ei siis voida puhua syrjäseudun elinkeinosta. Aineistoon kuuluneiden metsurien keski-ikä oli 37 vuotta. Heistä 84 % työskenteli vakituudessa työsuhhteessa, kausiluonteisesti vakinaisesti työskenteli 6 % ja tilapäisesti 10 %. Metsureista 61 % eli avio- tai avoliitossa, naimattomia oli 36 % ja eronneita 3 %.

Lähes kaikki (94 %) olivat pääasialliselta ammatiltaan metsureita. 4 % oli maanviljelijöitä tai pienviljelijöitä, 2 % jonkin muun ammatin harjoittajia.

Haastateltujen sosiaalista taustaa selvitettiin kysymällä heidän isänsä ammattia. Otos jaettiin neljään ryhmään: metsurien tai metsuri-pienviljelijöiden pojat, pien- tai maanviljelijöiden pojat, työntekijöiden pojat sekä toimihenkilöiden pojat.

Koko aineistossa eri ryhmät jakautuivat seuraavasti: metsurien tai metsuri-pienviljelijöiden poikia oli 31 %, pien- tai maanviljelijöiden poikia 50 %, työntekijöiden poikia 15 % ja toimihenkilöiden poikia 4 %.

Mitä vanhempi henkilö oli kyseessä, sitä todennäköisemmin hänen isänsä oli ollut metsuri tai metsuri-pienviljelijä. Yli 45-vuotiaista em. ryhmien poikia oli 37 %, kun taas alle 23-vuotiailla osuus oli vain 21 %. Nuorimmissa ikäryhmissä oli eniten toimihenkilöperheistä lähtöisin olevia.

Tähän kysymykseen saadut vastaukset valottavat paitsi ammattiin tulemisen väylän muuttumista ajan kuluessa myös ammattirakenteen muutosta. Ammattiryhmien suhteelliset osuudet koko väestöstä ovat muuttuneet, ja siksi aiemman ja nykyisen tilanteen vertailu ei ole ongelmaton. Mm. toimihenkilöperheistä lähtöisin olevien metsurien määrän kasvu ei välttämättä tarkoita, että metsätöihin tultaisiin kaupungeista. Se voi pikemminkin heijastaa toimihenkilöiden osuuden kasvua maaseutuväestöstä.

2.3 Työolot

Metsätyön ominaisuuksista tärkeimmäksi nousee työn itsenäisyys. Metsurit arvostavat sitä, että he voivat itse päättää työaikansa ja -tahtinsa. Lisäksi työn vaihtelevuutta pidettiin hyvänä. Työ on heidän mielestään henkisesti sopivan raskasta, mutta 90 % haastatelluista piti työtä ruumiillisesti raskaana tai erittäin raskaana.

Yksi korostunut haittatekijä oli työn eristyneisyys. Vaikka yksintyökentelystä on pyritty pääsemään eroon, tämän haastattelun mukaan 25 % metsureista piti yksinäisyyttä ja eristyneisyyttä työn haittatekijänä. Muita haittatekijöitä olivat märkyys, talven pakkaset ja kesän kuumuus.

Metsurit ovat ammattikunta, joka on tavallista enemmän alttiina erilaisille työn haittatekijöille. 1960-luvun loppupuolella tehdyissä tutkimuksissa todettiin metsurien potevan sydän- ja verisuonitauteja useammin kuin muu väestö. Työterveyslaitoksen Metsätyöntekijätutkimuksessa (Työterveyslaitos 1977) huomattiin metsurit muuta väestöä sairaammiksi ja heidän odotettavissa oleva elinikänsä lyhyemmäksi kuin muiden samanikäisten. Tyypilliset ammattitaudit ovat meluvammat, tuki- ja liikuntaelinten sairaudet sekä tärinäsairaus. Vain osa metsureista pääsee normaalisti työeläkkeelle.

3 METSURIN TYÖN AMMATILLISTUMINEN

3.1 Työn ammatillistumisen määrittäminen

Metsurin työ koostui 1960-luvulle saakka lähinnä erillisistä työtehtävistä, jotka määriteltiin työkalujen tai käytetyn tuotantotekniikan avulla. Ammatinmuodostus perustuu teknisen ja organisatorisen kehityksen myötä muodostuneille työtehtäville, jotka myöhemmässä vaiheessa siirtyvät tietyn sosiaalisen aseman ja koulutuksen omaavan henkilöryhmän hoidettavaksi. Ammatin hoitamiseen liittyy lisääntyvä ja systemaattinen tiedon käyttö, jonka keskeisen ajatusmallin muodostaa tavoite-keinovälineistön omaksuminen ja annettujen tavoitteiden saavuttamisen oppiminen ammatillisessa koulutuksessa. Lisäksi ammattikunta kehittää itse omaa ammattiaan työprosessin yhteydessä (Volanen ja Alava 1982).

Merkittävin ero työtehtävän ja ammatin käsitteiden välillä on se, että työntekijän ammatillistuttua heidän ammatillinen itsetietoisuutensa lisääntyy ja ammatin ympärille muodostuu suhdeverkosto, joka ei ole lähtöisin yksinomaan työtehtävästä itsestään.

Lisääntyneen työnjaon seurauksena tapahtunut ammattien pirstoutuminen pieniksi lohkoiksi on ollut nopeaa. Tämä kehitys on helposti nähtävissä myös ammattiluetteloita tarkasteltaessa. 1800-luvulla ammatteja oli n. 40-60, kun nykyisin luettelossa saattaa olla yli 30 000 ammattinimikettä.

Ammatin ja työtehtävän määritelmien perusteella on ammatillistumis- ja professionaalistumiskehitys esitettävissä seuraavasti:

Viimeinen vaihe työtehtävä-ammatti-professio-ketjussa on professio, johon päädytään professionaalistumisen kautta. Profession käsite on tavallisesti liitetty pappien, lääkärien ja lakimiesten yhteyteen eli ammatteihin, joissa on jo muodostunut ammattikulttuuria.

Ammatillistuminen sisältää seuraavat tunnusmerkit:

- ammatin rajat selkiintyvät
- ammattille ominainen erikoistunut tieto- ja taitosisältö syntyy,
- ammattissa tarvittavat tiedot ja taidot saadaan koulussa,
- ammattinimitys täsmentyy ja uudistuu sekä
- ammattikunta järjestäytyy.

3.2 Metsurit ammattikuntana ja järjestäytyminen

Järjestäytyminen on ammatillistumisen peruselementtejä. Liittyesään ammattiliittoihin työntekijät ilmaisevat hyväksyvänsä ammattinsa normit ja olevansa valmiita noudattamaan niitä. Pitkälle kehittyneissä Keski-Euroopan metsätalousmaissa oli metsätyöntekijöillä tällaisia ammatillisia yhteenliittymiä jo ennen tämän vuosisadan alkua. Nämä ammattikunnat määrittivät ensimmäisinä ammattien sisällön. Samoin ammatteihin kasvatus tapahtui pääosin ammattikuntien piirissä. Vastaavia järjestöjä ei metsätyöntekijöillä Suomessa ollut ennen 1900-lukua, joten ammattikuntalaitoksen väistyminen ei vaikuttanut heidän työoloihinsa.

Metsätyöntekijäin ensimmäiset ammatilliset järjestäytymisyritykset ajoittuvat ammattijärjestöjen "nousukauteen" v. 1905 suurlakon jälkeen. Yhdistykset, joita oli vuosisadan alussa perustettu kaksi, jäivät pieniksi ja irrallisiksi. Niiden toiminta sulautettiinkin muihin yhdistyksiin jo saman vuosikymmenen aikana. Myös neljän seuraavan vuosikymmenen aikana toimineet metsätyöntekijöiden ammattijärjestöt olivat lyhytikäisiä ja neuvotteluvoimiltaan heikkoja (ks. Heikinheimo 1956 ja Makkonen 1981).

1950-luvun alkupuolella syntynyt Maaseututyöväenliitto oli ensimmäinen pysyvää jalansijaa saanut metsätyöväen ammattiliitto. Se tuli neuvottelukumppaniksi palkkaneuvotteluihin v. 1962, jolloin saatiin aikaan ensimmäinen työehtosopimus. Vuodesta 1964 alkaen on ollut voimassa metsäpalkkalaki, joka sitoo metsurien ansiot teollisuuden yleiseen ansiokehitykseen.

Ennen 1960-lukua oli metsurien järjestäytymistä haitannut ennen kaikkea vakinaisten työntekijöiden suhteellisen osuuden pienuus. Kausityöntekijöiden ja maanviljelijöiden suuri joukko aiheutti metsätyöntekijöiden piirissä aatteellista ja poliittista hajaannusta. Lisäksi metsurit asuivat tuolloin haja-asutusalueella, joten keskinäinen kanssakäyminen oli vaikeaa.

Metsurien järjestäytymisaste on ollut alhainen ja ammattiliittoihin kuulutaan muita työntekijäryhmiä harvemmin. Maaseututyöväenliiton jäsenmäärä on vaihdellut vuosina 1971-1983 n. 21000 ja n. 27000 välillä. Virallisesta tilastosta ei käy ilmi, ketkä liiton jäsenistä ovat metsureita ja ketkä maataloudessa työskenteleviä. Järjestäytymisaste on vähitellen kohonnut.

3.3 Yhteiskunnan muutos ja ammatillistuminen

Metsurien lisääntynyt järjestäytyminen ei yksistään riitä selittämään, miksi metsätyövoima on Suomessa ammatillistunut. Yhteiskunnassamme tapahtui suuri elinkeinorakenteen muutos 1960- ja 1970-luvuilla. Sen johdosta maaseudun asukasmäärä on vähentynyt. Metsätyövoiman tarjonnan lähteenä on perinteisesti ollut maaseutuväestö, minkä vuoksi maaseudun väestön väheneminen vaikuttaa myös metsätalouden toimintaan.

Elinkeinorakenteen muutos on kuitenkin viime vuosien kuluessa hidastunut ja alkutuotannossa toimii nykyisin n. 10% työvoimasta. Tämä määrä riittäisi sellaisenaan toimimaan metsätalouden työvoimareservinä. Ongelmaksi on kuitenkin muodostumassa alkutuotannossa työskentelevien siirtyminen kyläkeskuksiin asumaan. Tässä kehityksessä on hyvänä puolena se, että kyläkeskusten ja taajamien kasvu takaa palvelujen säilymisen maaseudulla. Haittana on metsätalouden kannalta pidettävä nuorison alkutuotantoa kohtaan tunteman kiinnostuksen laskua.

Metsä- ja maatalouteen suuntautuneiden nuorten ryhmät ovat eriytyneet toisistaan. Vain 7 % nuorista miehistä ja 1 % naisista piti metsä- ja maatalouden ammatteja toisiaan täydentävinä (Elovirta ja Ihalainen 1984). Nuorista 3-4 % suuntautui metsäalalle, ja näistä noin puolet varsinaisesti metsurin ammattiin. Metsäalalle suuntautu-

Metsurien suhde maatalouteen ei ole enää yhtä selvä kuin aiemmin. 1950-luvun alkupuolella ei maaseudun viljelijäväestön ja maaseudun muun väestön osallistumisessa metsätöihin ollut eroja (Heikinheimo 1956). Metsätyöt olivat tällöin kausiluonteisia ja talvikauteen painotuneita, joten maanviljelijät saattoivat nykyistä paremmin osallistua niihin.

Ammattimaisten ja kausimetsurien omistamien maatilojen suhteellinen määrä kasvoi vuosina 1950-1966. Samanaikaisesti maatalous rationalisoitui ja työn tuottavuus kohosi, minkä seurauksena maataloilla tarvittiin yhä vähemmän työpanoksia. Metsätöihin osallistuminen lisääntyi tuona ajanjaksona maaseudun kaikissa väestöryhmissä samalla, kun metsätyövoiman kokonaismäärä väheni (Heikinheimo ym. 1972, 11-12). Metsätyöt takasivat maaseudun pientiloille tärkeitä sivutuloja. Tutkimuksiin sattuneissa otoksissa on n. puolet metsureista asunut maa- ja asutustiloilla, joskin vakinaiset metsurit asuvat näillä keskimääräistä harvemmin (ks. Järvinen ym. 1976 ja Elovirta 1979). Tämän vuosikymmenen alkupuolella n. 11 % metsureista teki sivutoita ja heidän niihin käyttämänsä aika oli keskimäärin 14 tuntia viikossa. Sivutyönä maataloudessa tehtiin n. 16000 työvuotta ja metsätaloudessa n. 2000 työvuotta (Komiteanmietintö 1984:46).

Metsurien ammatillistumista voidaan tarkastella myös vuosityöpäivien pohjalta. Ammatillistuminen näkyy tällöin jopa vuosityöpäiväluokitteluissakin. Kun Heikinheimo ym. (1972) käyttivät ammattimaiseksi luokitellun metsätyöntekijän rajana 100 tehtyä työpäivää vuodessa, oli vastaava raja Komiteanmietinnössä (1984:46) 200 työpäivää vuodessa. Ympärivuotiset metsurit, joita oli 35 % metsureista, tekivät 1980-luvun alussa n. 60 % koko työpanoksesta. Kausittainen ja tilapäinen työvoima huolehti lopusta.

Metsurien vakinaistumiseen ja ammatillistumiseen on 1960-luvulta lähtien vaikuttanut myös suurten puunhankintayritysten syntyminen. Suuret yhtiöt korjaavat puuta ympäri vuoden ja sen lisäksi tarvitsevat työvoimaa myös metsänhoito- ja viljelytöihin.

Yhteiskunnan rakenteessa tapahtunut muutos ei sekään yksinään kykene selittämään metsurien ammatillistumiskehitystä, vaikka onkin sitä epäilemättä vauhdittanut. Sen tähden on syytä lisäksi tarkastella erikseen työn tuottavuuden ja teknologisten muutosten yhteyttä, ja niiden vaikutusta metsurien ammatillistumiseen, kuten aiemmin luvussa 1.3 on esitetty.

3.4 Koulutus ja ammatti

Ammatteihin koulutus ja kasvatus tapahtui aiemmin käytännön työssä. Metsätyön työtehtävät opittiin tavallisesti isän tai muiden perheenjäsenten mukana metsässä kuljettaessa. Metsätyön koneellistuttua ja työsuhteiden vakinaistuttua työn luonnekin on muuttunut. Aiemmin työssä oppimisen tilalle on tullut ammattikoulutus. Ilman ammattikoulutusta tai -kurssitusta on vakinaiseksi työntekijäksi vaikea päästä.

Metsätyön ammattikoulutuksen aloittamista perusteltiin aikoinaan mm. ammatin arvostuksen kasvulla koulutuksen myötä. Metsurien peruskoulutus alkoi Suomessa muutamissa metsätyökouluissa v. 1963.

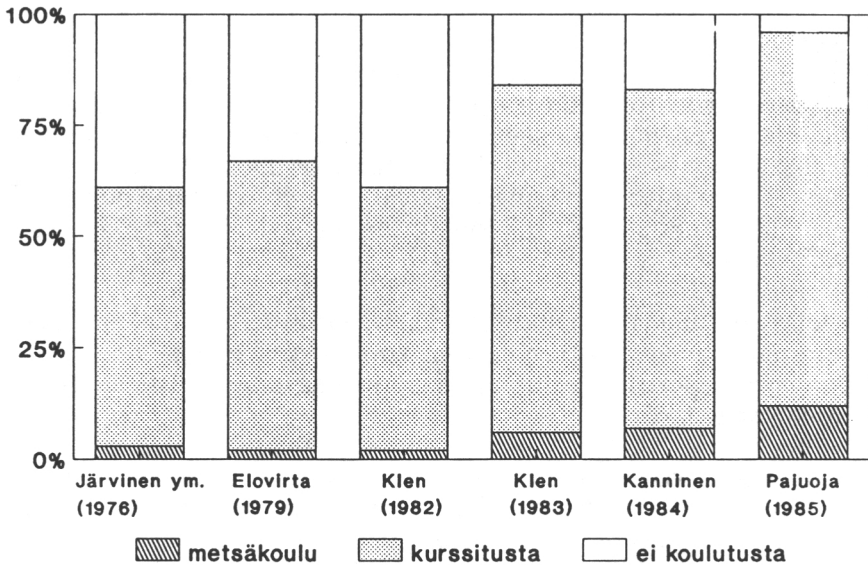
Varsinainen koulutuksen läpimurto tapahtui v. 1978, jolloin perustettiin 400 uutta oppilaspaiikkaa. Samalla koulutus muutettiin yksi-vuotisesta kaksivuotiseksi. Koulutuspaikkojen määrä on sen jälkeen lisääntynyt niin, että v. 1985 otettiin n. 1600 oppilasta metsä- ja puutalouden yleisjaksoille. Metsurin erikoistumisjaksolle oli 835 oppilaspaiikkaa yli kahdessakymmenessä eri oppilaitoksessa. Lisäksi on laajennettu jo työssä olevien metsurien jatkokoulutusta.

Metsurikoulutus koostuu kahdesta vuoden mittaisesta jaksosta. Ensimmäinen oppilaitos käyvä vuorokauden mittainen metsätalouden yleisjakso, jolla opetetaan metsä- ja puutalouden perusteita. Tämän jälkeen toisena opintovuonna erikoistutaan metsuriksi ja opitaan vuotuiseen työkiertoon kuuluvat työtehtävät.

3.5 Metsurikoulutuksen määrällinen kehitys ja metsurien koulutustaso

Aluksi koulutukseen ei ollut kovinkaan paljon halukkaita, koska koulutukseen osallistuminen olisi pitkien etäisyyksien vuoksi vaatinut siirtymistä kauas kotipaikkakunnalta. Lisäksi koulutusta ei nähty tarpeelliseksi, sillä metsätyö takasi tuolloin toimeentulon ilman erityiskoulutustakin.

Aloitettuna metsurikoulutuksen tulokset näkyvät kentällä vasta pitkän ajanjakson jälkeen. Koulutettujen metsurien osuus kasvaa hitaasti vanhemman ja yleensä vähemmän koulutetun työvoiman siirtyessä pois työtehtävistä. Koska metsurien koulutustasosta ei ole kattavaa tilastoa, koulutustasoa joudutaan tarkastelemaan aiempien tutkimusten pohjalta (kuva 2).

Kuva 2. Metsurien koulutustaso.

Koulutustason kehitymisessä on ollut kaksi pääsuuntaa. Ensinnäkin lisäkoulutus on ollut laajaa ja metsurit ovat osallistuneet usein lyhyille kursseille. Toisaalta metsäkoulun ja ammattilinjän suorittaneiden metsurien osuus on hiljalleen kasvamassa. Ammattikoulutettujen metsurien osuus olisi todennäköisesti kasvanut toteutunutta nopeammin, mikäli samaan aikaan ei olisi tapahtunut voimakasta koneellistamista. Tämän vuoksi metsäyhtiöt ja metsähallitus ovat rekrytoineet varsin harkiten uusia vakinaisia metsureita.

3.6 Ammattinimikkeen muuttuminen

Ammatin kehittyttyä myös sen nimi on vaihtunut. Aiemmin metsureita kutsuttiin maaseudulla yleisesti jätkiksi. Tätä nimitystä käytettiin uitto- ja metsätyömiehistä, jotka vaihtoivat usein työpaikkaa. Jätkä-termi kuitenkin sai myöhemmin negatiivisia sivumerkityksiä, ja se korvattiin puhumalla metsätyömiehistä tai metsätyöntekijöistä. Nämä termit ovat kuitenkin pituutensa takia kömpelöitä ja ne voivat tarkoittaa metsurin lisäksi myös metsäkoneenkuljettajia. Selvyyden vuoksi otettiin keskiasteen koulu-uudistuksen yhteydessä viralliseen käyttöön metsuri-termi. Metsuriksi kutsutaan ammattimaista, pääasiassa hakkuu- ja metsänhoitotöitä tekevää työntekijää.

4 METSÄTYÖN KOKEMINEN

4.1 Työtyytyväisyys

Työtyytyväisyydestä on tehty paljon erilaisia tutkimuksia ja ilmiölle on useita määritelmiä, jotka painottavat hiukan eri seikkoja. Juuti (1984, 68-69) on jäsentänyt seuraavasti neljä perusulottuvuutta, joilla alan tutkimussuunnat selvimmin eroavat:

- 1) Ovatko organisaation sisäiset tekijät keskeiset työtyytyväisyyden selittäjät.
- 2) Nähdäänkö työntekijöiden psykologiset tarpeet yleismaailmallisina vai oletetaan niiden mukautuvan kulloisenkin työtilanteen tarjoamiin mahdollisuuksiin.
- 3) Painotetaan sosiaalista toimintaa vai sosiaalisia järjestelmiä.
- 4) Nähdäänkö työtyytyväisyys staattisena vai dynaamisena ilmiönä.

Locke on määritellyt työtyytyväisyyden ja -tyytymättömyyden työlle asetettujen vaatimusten ja odotusten sekä todellisen työn havaittujen piirteiden väliseksi suhteeksi (Locke 1969). Hän korostaa, että työtyytyväisyyden syyt eivät ole pelkästään työssä tai ihmisessä, vaan näiden välisessä suhteessa. Työtyytyväisyys ja tyytymättömyys ovat ihmisen kompleksisia emotionaalisia reaktioita työhön. Tämän määritelmän mukaan siis työhön kohdistuvat odotukset määräävät tyytyväisyyden tason.

Useissa työviihtyvyyttä kuvaavissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että suurin osa työntekijöistä, noin 70-80 %, tuntee viihtyvänsä työssään hyvin. Tutkimukset ovat yleensä kuitenkin varsin pinnallisia eivätkä ne kuvaa työpaikan todellisia oloja. Ne ovat myös huonoja ennustamaan kriisi- tai ristiriitatilanteita. Useasti viihtyvyyttä on lisäksi kysytty sellaisilta työntekijöiltä, joilla ei ole mahdollisuutta valita työpaikkaansa. Tällöin vastaukset usein heijastavat tyytymistä, eivät tyytyväisyyttä. (Gardell 1978, 49.) Jos taas kysytään, kuinka halukas työntekijä olisi valitsemaan uudelleen samankaltaisen ammatin, mikäli voisi aloittaa elämänsä alusta tai kuinka halukas hän olisi pysymään ammatissaan, jos se ei olisi taloudellisesti välttämätöntä, saadaan tulokseksi, että vain noin 1/3 työntekijöistä on tyytyväisiä työhönsä. Tulosten eroa on selitetty mm. työntekijöiden vieraantuneella sopeutumisella työhönsä. (Pöyhönen 1975, 3.)

Rantalaiho ym. (1976, 53) ovat todenneet, että pitkään jossakin tietyssä yhtiössä olleet työntekijät ovat yleensä eniten työtyytyväisyyteen taipuvaisia. Työtyytyväisyys on jossakin määrin iästä riippuvainen ilmiö, nuoret ovat yleensä tyytymättömämpiä kuin vanhemmat. Tämä voi johtua iän mukana tapahtuvasta valikoitumisesta (siirytään pois ammateista, joissa ei viihdytä), urakehityksestä miellyttävämpiin töihin tai siitä, että ihmisen vaatimustaso alenee ja viihty-

misen kynnys madaltuu iän kasvaessa. (Gardell 1978, 51-52.) Työtyytyväisyys ei ole kuitenkaan sama asia kuin hyvinvointi työssä. Hyvinvointi edellyttää aina inhimillisten tarpeiden tyydyttymistä. Yksilön objektiiviset tarpeet eivät laske vaatimustason sopeutumisen myötä. (Pöyhönen 1975, 65.)

Ihmisten subjektiiviset kokemukset työstään vaikuttavat erilaisiin sairauksiin. Tällaisia yhteyksiä on todettu lähinnä selkäsairauksiin, vatsavaivoihin, päänsärkyyn ja hermostollisiin häiriöihin. (Gardell 1978, 83-86.) Ruotsalaisessa tutkimuksessa huomattiin, että viihtymättömyys ja stressi kytkettyivät metsureilla nimenomaan selkäsairauksiin. Huonosti työssään viihtyvillä metsureilla oli enemmän todettuja selkäsairauksia kuin paremmin viihtyvillä. Tämä ilmeni erityisen selvästi iäkkäämmillä metsureilla. (Gardell 1969.)

Edellä mainitussa ruotsalaisessa tutkimuksessa todettiin, että metsätyöntekijöiden (tutkimuksen perusjoukkoon kuuluivat myös metsätraktorin kuljettajat) työviihtyvyys on keskimäärin samaa luokkaa kuin teollisuustyöntekijöiden. Työmotivaatio heillä kuitenkin on parempi. Metsätyöntekijät kuvasivat työnsä vapaammaksi ja vaihtelevammaksi kuin teollisuustyöntekijät. Mahdollisuus itse säädellä omaa työtahtiaan on metsätyössä suurempi. Työtyytyväisyyden ja ammatissa pysymisen tärkeimmäksi selittäjäksi nousi työn vapaus. (Gardell 1969, 129.)

Suomessa metsurien työtyytyväisyys- ja alallapysyvyydestutkimukset aloittivat Heikinheimo ym. (1972, 1974). He totesivat tutkimuksessaan, että tyytyväisyys työhön lisääntyy iän myötä. Tulos tulkittiin siten, että vanhemmat miehet ovat nähneet ammatin kehittymisen ja ovat ikään kuin kasvaneet kiinni ammattiinsa. Vanhojen miesten tyytyväisyys saattoi tutkijoiden mukaan olla myös hieman pakonomaista: miehet tietävät, etteivät voi enää vaihtaa ammattia, joten heidän on parasta olla tyytyväisiä. Kuitenkin 59 % haastatelluista olisi tilaisuuden tullen halunnut vaihtaa toiseen ammattiin. Yli puolet (64 %) ammatin vaihtoa haluavista metsureista mainitsi syyksi työolot ja 18% huonon terveydentilan (Heikinheimo ym. 1972, 89-90.). Elovirran (1982) mukaan alan vaihtoon halukkaimpia ovat toisaalta nuoret metsurit, jotka eivät tunne ammattia omakseen, ja toisaalta vanhimmat, jotka ovat joutuneet kärsimään ammattitaudeista.

Suomessa viime aikoina tehtyjen tutkimusten mukaan metsurien työtyytyväisyys on parantunut. Tutkimukset eivät tietenkään ole suoraan vertailukelpoisia, mutta yleisesti suuntana näyttää olevan parempi työviihtyvyys. (Esim. Raitasalo ym. 1973, Teikari 1979, Elovirta 1982 ja Pajuoja 1985, 33.)

Täytyy muistaa, että tyytymättömyys ei välttämättä ole negatiivisena pidettävä ilmiö. Tyytymättömyys voi myös olla aktiivista ja ilmentää kiinnostusta työoloihin. Työasioista kiinnostunut ja niitä tärkeinä pitävä työntekijä luonnollisesti havaitsee myös epäkohdat selvemmin kuin sellainen työntekijä, jolla on työhönsä yksinomaan instrumentaalinen suhde.

Alallapysyvyys nähdään tavallisesti työtyytyväisyyskäsitteen alakohdaksi. Kuitenkin alallapysyvyys voi olla hyvä, vaikka työtyytyväisyys olisi huono. Todelliset mahdollisuudet vaihtaa ammattia eivät ole kaikkialla kovin suuret. Lisäksi on syitä, jotka saattavat nostaa ammatin vaihtamisen kustannukset niin korkeiksi, että työntekijä päättää jatkaa työssä, jossa ei viihdy.

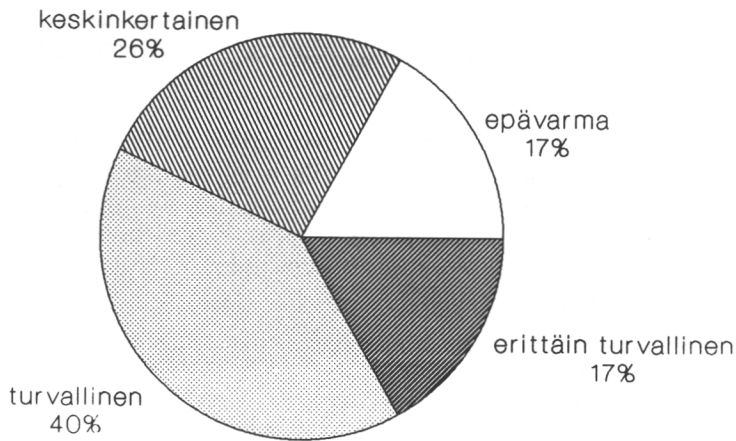
4.2 Alallapysyvyys

Tyytyväisyyttä ammattiin mitattiin tässä tutkimuksessa kysymyksellä: "Kuinka tyytyväinen olette metsätyöhön ammattina?" Tyytyväisiä tai hyvin tyytyväisiä oli 87 % vastaajista, 4 % oli tyytymättömiä tai hyvin tyytymättömiä, 9 % ei osannut tai halunnut ilmaista kantaansa. Jakauma oli sekä nuorilla (alle 38 v.) että vanhemmilla samanlainen.

Tyytyväisyyttä ammattiin yritettiin analysoida selittäen useilla eri osamuuttujilla. Erittäin vino jakauma vaikeutti selittämistä eikä tyydyttävää selitysmallia löytynyt. Mm. tyytyväisyys tämänhetkisen työpaikan ominaisuuksiin, kuten työn organisointiin ym. näytti olevan varsin vähän yhteydessä yleiseen tyytyväisyyteen. Tulosten perusteella voidaan todeta, että työpaikan erityisolosuhteet eivät juuri vaikuta siihen, kuinka tyytyväinen henkilö on ammattiinsa. Kysehan on kuitenkin työstä, jossa ulkoiset olosuhteet vaihtelevat merkittävästi jo vuodenaikojenkin mukaan.

Metsurit vaikuttivat tulosten perusteella melko ammattiuskollisilta. Runsaat 60 % kaikista ilmoitti aikovansa jatkaa metsätyössä vielä vähintään kymmenen vuotta, mikä oli annetuista vaihtoehdoista pisin mahdollinen. Nuorista metsureista hieman yli 70 % suunnitteli pysyvänsä ammatissaan vähintään kymmenen vuoden ajan. Noin prosentti otokseen kuuluneista oli ajatellut metsätöiden lopettamista lähimmän vuoden aikana.

Haastattelun perusteella metsurit näyttivät pitävän työsuhdettaan yleensä melko turvallisena. Alle viidennes piti asemaansa työsuhteen jatkumisen kannalta epävarmana (kuva 3).

Kuva 3. Metsurien näkemys asemastaan työsuhteen jatkumisen kannalta.

5 TYÖMARKKINAT JA SEGMENTAATIO

5.1 Käsitteiden määrittelyä

Työmarkkinoilla tarkoitetaan prosessia, joka ilmaisee, välittää ja hinnoittelee työvoiman kysyntää ja tarjontaa. Tutkittaessa yksittäisen ihmisen asemaa työmarkkinoilla on kiinnitettävä huomiota mm. työpaikan varmuuteen, palkkatasoon, etenemismahdollisuuksiin, taitojen erikoistuneisuuteen (varsinkin ajatellen mahdollisuuksia hyödyntää niitä toisessa työpaikassa), työhistoriaan ja työtyytyväisyyteen. Näiden avulla voidaan työntekijän työmarkkina-asema karkeasti arvioida. Myös alueelliset tekijät on otettava huomioon.

Työmarkkinoiden rakenteesta on olemassa erilaisia käsityksiä. Seuraavassa esitellään joitakin segmentaatioteorioita. Ne pohjautuvat ajatukseen työmarkkinoiden jakautumisesta erilaisiin lohkoihin ja ammattien välisen liikkuvuuden esteistä.

Talouden ja työmarkkinoiden segmentoitumiskehitys vaikuttaa myös ammattien sisällä. Saattaa olla niin, että tietyn ammatin harjoittajista jotkut joutuvat sekundaarisektorin työvoiman asemaan, kun taas toiset pystyvät paremmin turvaamaan työsuhteensa ja kuuluvat työvoiman "yttimeen".

Ammatillistumisen ja työmarkkinoiden segmentoitumisen yhteys on ajatuksellisesti selvä. Ammatti yleensä sisältää vaatimuksen tietystä kvalifikaatiotasosta, jota ammatin harjoittajalta edellytetään. Näin ollen ammattien muodostuminen jo sinällään rajaa ja jäsentää työvoiman kysyntää ja tarjontaa, siis rakentaa liikkuvuusesteitä eri ammattien välille.

5.2 Segmentaatioteorioiden lähtökohdat

Työmarkkinoiden segmentaatioteoriat ovat syntyneet ns. neoklassisen työmarkkinateorian kritiikkinä. Niiden mukaan neoklassisen teorian oletus yhtenäisistä ja kilpailevista työmarkkinoista ei pidä paikkaansa. (Nätti 1985, 2-3.) Teoriat työmarkkinoiden lohkoutumisesta saivat alkunsa 1960- ja 1970-lukujen vaihteen amerikkalaisesta getto-tutkimuksesta. Näissä tutkimuksissa selvitettiin ensin mustien asemaa työmarkkinoilla, mutta sittemmin tarkastelun kohteeksi otettiin muitakin ryhmiä. (Työmarkkinoiden muutoksen tutkiminen, 1985, 11.)

Segmentaatioteorioiden suurin ongelma on ollut niiden operationalisointien vähäisyys ja epämääräisyys. Empiiriset sovellutukset ovat yleistyneet vasta viime vuosina. (Työmarkkinoiden muutoksen tutkiminen, 1985, 15 ja Nätti 1985, 127.)

Suomessa segmentaatiotutkimusta on toistaiseksi tehty melko vähän. Teorioita on sovellettu yksittäisten työpaikkojen työntekijöiden asemaan, paperi- ja kartonkiteollisuuden yritysten rekrytointipolitiikkaan, pienyritysten työntekijöihin ja työttömiin, harvemmin koko työvoimaan. (Työmarkkinoiden muutoksen tutkiminen, 1985, 15.)

5.3 Duaaliteorioiden lähtökohdat

Duaaliteorioiden historiallinen lähtökohta oli 1960- ja 1970-luvulla Yhdysvalloissa tehty slummitutkimus. Duaaliteoreetikkojen mukaan liikkuvuusesteitä ei ole pelkästään työvoiman tarjontapuolella, vaan niitä on myös kysyntäpuolella: työvoimassa, yrityksissä ja tuotannon teknologiassa voi olla huomattavaa sisäistä vaihtelua. (Harrison 1972, 46 ja Nätti 1985, 17.)

Useat taloustieteilijät muotoilivat 1960-luvulla hypoteesin talouden dualisoitumisesta. Sen mukaan pääomavaltaiset suuryritykset muodostavat talouden ydinosaan, keskisuuret ja pienet yritykset reunaosaan.

Ydinsektorin ja perifeerisen sektorin välillä on "työnjaollinen suhde". Ydinsektorin yritykset hallitsevat markkinoita ja ne voivat saavuttaa

strategisia etuja joko institutionalisoimalla työnjaon (esim. suurkonserni ja alihankkijat) tai auktoriteetti- tai riippuvuussuhteen avulla, pakottamalla tietyt yritykset suhdanneherkille aloille (pääyrittäjä ja sisäyrittäjä). Reunaosan yritykset tuottavat tavaroita, joiden valmistustapa on työvoimavaltainen ja joiden kysyntää ei voida vakiinnuttaa. (Nätti 1985, 18.)

Segmentaatiota on yleensä lähestytty nimenomaan tavaratuotannon yritysten kautta. Alueellinen tarkastelu on ollut vähäistä ja on ikäänkuin pidetty itsestään selvänä, että ns. keskusta sijaitsee kaupungeissa ja maaseutu on ilman muuta osa perifeeristä sektoria. Tämä on ollut tutkijoille niin itsestään selvää, että sitä ei ole erikseen mainittu.

Duaaliteoreetikkojen mukaan tavaramarkkinoiden kaksijakoisuus jakaa myös työmarkkinat kahtia. Työvoiman ydinosa (primaari työvoima) on pysyvää, työttömyys ja työpaikan vaihdot ovat sille poikkeuksia. Palkka on hyvä ja työnjohdossa vallitsevat tasa-arvonormit suhteessa työntekijöihin. (Doeringer & Piore 1975, 70.)

Sekundaarityöpaikoissa työ on organisoitu niin, että työntekijöitä ei kannusteta pysymään. Työvoiman suuri vaihtuvuus ei aiheuta työnantajalle mainittavia kustannuksia. Myös työntekijät ovat vähemmän vakiintuneita ja epätasemmia kuin työntekijät primaarisektorilla. (Beck, Horan & Tolbert 1978, 707, Gordon 1972, 45-46, Kivinen 1985, 89 ja Nätti 1985, 19.)

On helppo verrata tällaista sekundaarisektoria siihen tilanteeseen, joka vallitsi suomalaisessa metsätyössä vielä muutama vuosikymmen sitten. Työvoima palkattiin lyhyiksi jaksoiksi talviaikana, työoloja leimasi tilapäisyys. Työntekijät hankkivat itse työvälineensä ja huolehtivat useimmiten itse myös työpaikkaruokailustaan. Työntekijät yöpyivät työmaan läheisyydessä väliaikaisissa asumuksissa, jotka he useimmiten itse rakensivat. Työnantajalle ei juurikaan koitunut kustannuksia työvoiman vaihtumisesta. Metsätyön arvostus oli erittäin vähäistä ja tuotanto oli työvoimavaltaista.

Duaaliteorian näkökulmasta katsottuna metsätyön sijoittelu ei enää ole yhtä helppoa. Työn ominaisuudet eivät viittaa yhtä selvästi sekundaarisektorille. Tilapäisyyden leima on hävinnyt ja työsuhteet ovat nykyisin kiinteät. Toki työntekijämäärät vaihtelevat edelleen vuodenaikojen mukaan, mutta vaihtelu on huomattavasti aiempaa vähäisempää. Palkkaus on parantunut niin absoluuttisesti kuin suhteellisesti. Työ on luonteeltaan sellaista, että se vaatii koulutusta. Kuka tahansa ei enää kelpaa metsätyöhön, sillä jo koneiden käsittely vaatii tottumusta. Kuitenkin työ on edelleenkin hyvin raskasta ja kuluttavaa, joten sitä ei voida helposti sijoittaa ns. "hyvien töiden" joukkoon. Toinen asia on yhtiöiden sijoittaminen eri sektoreille. Suomessa ei metsäyhtiöitä voida pitää missään nimessä sekundaarisektorin

risektoriin kuuluvina. Niiden perustamat puunhankintayhtiöt, jotka ovat metsurien työnantajia, ovat tytäryhtiöitä ja siten niiden voidaan katsoa kuuluvan sekundaarisektorin. Metsätyö on perinteisestikin luettu alkutuotantoon, joka duaaliteorioissa lasketaan perifeeriseen sektoriin.

5.4 Esimerkki duaaliteoriasta: Piore

Michael Piore korosti tutkimuksissaan 1970-luvun alussa työvoiman tarjontatekijöiden - alakulttuurien - merkitystä segmentaatiolle. 1980-luvun puolella hän siirtyi historiallisiin analyysihin segmentoitumisen alkuperästä ja dualismin teknologisista perusteista.

Pioren 1970-luvun alun tuotannossa työmarkkinasegmentit ovat läheisessä yhteydessä kolmeen persoonallisuustyyppiin, jotka puolestaan perustuvat yhteiskunnan kolmeen alakulttuuriin (alaluokka - sekundaarinen sektori, perinteinen työväenluokka - alempi primaarisektori ja keskiluokka - ylempi primaarisektori) (Nätti 1985, 21-22). Pioren mukaan (1972, 6) sosiaaliset kerrostumat heijastavat liikkuvuusketjujen eroja. Liikkuvuus ei tapahdu sattumanvaraisesti vaan tiettyjä kanavia myöten.

Piore määritteli kolme työmarkkinasegmenttiä uudelleen laajoiksi liikkuvuusketjuiksi. Olennaisiksi tulivat yhden tietyn työpaikan ohella myös sitä edeltävät ja seuraavat työpaikat, ts. työhistoria. (Piore 1972, 8.) Primaarin ja sekundaarin sektorin tärkein ero on siinä, että primaarisektorilla on liikkuvuusketjuja, jotka mahdollistavat nousun. Sekundaarisektorilla työpaikat taas eivät muodosta mitään säännöllistä etenemisväylää. (Nätti 1985, 25.)

Pioren myöhemmässä tuotannossa (esim. Berger ja Piore 1980) etsitään työmarkkinoiden dualisoitumisen syitä kahdesta suunnasta, talouden vaihtelevuudesta ja epävarmuudesta sekä toisaalta työnjaon prosesseista. Pioren mukaan epävarmuus on teolliselle yhteiskunnalle tyypillinen ilmiö, joka pakottaa yritykset joustaviksi ja sopeutumiskykyisiksi. Jos osa työvoimasta säästyy joustavuuden vaikutuksilta ja vain osa joutuu niistä kärsimään, voidaan sanoa, että työmarkkinat ovat dualisoituneet. Piore myös täsmentää jakoa ja tekee erottelun primaarisektorin ylemmän ja alemman osan välillä.

Työnjaon (tuotekesyynnän) prosessit ovat Pioren mallissa toinen dualisoitumisen syistä. Dualismi saa alkunsa, kun yritykset pyrkivät vakiomaan tuotteidensa kysynnän, jolloin tuotannossa voidaan hyödyntää hyvin erikoistuneita resursseja. (Berger ja Piore 1980, 68.)

Pioren kehittämää ideaa erilaisista liikkuvuusketjuista voi hyvin soveltaa esim. työhistoriatutkimukseen. Voidaan tutkia, mitkä ovat ns.

läpikulkuammatteja ja mitkä ns. umpikuja-ammatteja, joista ei edetä arvostetumpiin tehtäviin.

Metsurin työn tarkastelu liikkuvuusketjujen avulla on hieman ongelmallista. Kyseessä on umpikuja-ammatti, josta ei ole nousua ylöspäin ja johon ei voi edetä jostakin "alemmasta" ammatista. Siinä yleensä pysytään kun alalle on ryhdytty. Pois hakeudutaan lähinnä heikon terveydentilan vuoksi. Horjuva terveys on konkreettinen este hakuutyössä pysymiselle. Voidaan myös toisaalta ajatella, että metsätyöhön hakeutuvat ihmiset, joita ei kaupunkilainen urakehitysajattelu kiehdo tai jotka eivät näe itsellään mahdollisuuksia menestyä kovin hierarkkisissa tai tarkkaan valvotuissa työorganisaatioissa. Yksi tulkintatapa on tietysti alueellinen tarkastelu: jos metsätyössä ollaan ja pysytään, se voi olla seurausta paitsi ammatissa viihtymisestä, myös rajallisista mahdollisuuksista. Kotiseudulta ei ehkä löydy muita työpaikkoja.

5.5 Duaaliteorioiden kritiikki

Myös kahtiajaon käytännön toteaminen, primaari- ja sekundaarisektorien erottaminen, on ongelmallista. Ydinsektorin työpaikat eivät aina ole "hyviä" eivätkä perifeerisen sektorin työpaikat "huonoja". Tämän ovat duaaliteoreetikot itsekkin huomanneet. (mm. Piore 1972, 9.) Tämä ristiriita vähentää duaaliteorioiden heuristista voimaa.

Duaaliteoriat ovat selvästi Yhdysvaltojen olosuhteisiin kehitettyjä, ja niiden soveltaminen muihin maihin ja erilaisiin yhteiskuntiin tuottaa vaikeuksia.

Voidaan myös miettiä sitä, viekö "hyvien" ja "huonojen" töiden ja ammattien erottelu tutkimusta millään tavalla eteenpäin ja pystytäänkö tämän näkökulman avulla selventämään esim. ammattien arvostuksen perusteita.

6 SEGMENTAATION ILMENEMINEN

6.1 Ammatillinen koulutus

Ammatillinen koulutus ei ole välttämätön ehto metsurin ammattiin pääsemiselle. Itse asiassa suuri enemmistö aineistoon kuuluvista oli vailla ammatillista peruskoulutusta. Nuorista metsureista (alle 38-vuotiaat) jo lähes viidennes on saanut metsäalan ammattikoulutusta, vanhemmista vain muutamat. Tässä yhteydessä on muistettava, että vanhimmilla ei ole ollut edes teoreettista mahdollisuutta ammattikoulutukseen, sillä sitä ei vielä ollut heidän ollessaan nuoria.

Taulukko 1. Nuorten (alle 38 v.) ja vanhempien metsurien metsäalan ammattikoulutus prosentteina.

	<i>nuoret</i>	<i>vanhat</i>	<i>yhteensä</i>
<i>ei koulutusta</i>	81	97	88
<i>koulutus</i>	19	3	12
<i>yhteensä</i>	100%	100%	100%
<i>(N)</i>	(173)	(137)	(310)

(χ^2 -arvo 18.985 vapausastella 1, P 0.01)

Isän ammatin ja metsäalan ammattikoulutuksen hankkimisen välillä oli selvä yhteys. Metsurien, metsuri-pienviljelijöiden ja maanviljelijöiden pojat olivat hankkineet ammattikoulutusta selvästi harvemmin kuin muiden ammattiryhmien pojat. Erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Tämä johtuu varmaankin siitä, että kyseisten ammattiryhmien pojat ovat pienestä asti olleet ainakin jonkin verran mukana metsätöissä ja saaneet tarvittavat tiedot kotioloissa ilman järjestettyä koulutusta. Tässä yhteydessä on otettava huomioon myös ikäryhmän vaikutus. Tämän ryhmän edustus on suurin vanhemmissa ikäryhmissä.

Tarkastelua sosiaalisen taustan ja ammattikoulutuksen hankkimisen suhteesta syvennettiin tarkastelemalla nuorten (alle 38 v.) ja vanhojen joukkoja erikseen isän ammatin mukaisissa ryhmissä. Vanhojen ryhmässä ammattikoulutettuja oli siksi vähän (yhteensä neljä henkilöä), että eri ryhmien välisistä eroista ei voitu tehdä johtopäätöksiä. Sen sijaan nuorten metsurien joukossa edellä kuvattu yhteys säilyi, joskin koulutusta saaneiden osuus oli kaikissa isän ammatin mukaisissa ryhmissä suurempi.

6.2 Ammatillinen järjestäytyminen

Ammatillisella järjestäytymisellä tarkoitetaan Maaseututyöväenliittoon kuulumista. Muiden ammattijärjestöjen osuus oli erittäin pieni ja lisäksi voidaan katsoa, että ne eivät ole ensisijaisesti metsurien ammattijärjestöjä. Esim. MTK on lähinnä tuottajajärjestö. Haastatelluista 65 % oli määritelmän mukaisia järjestäytyneitä metsureita.

Heikoimmin järjestäytyneitä olivat viljelijöiden ja työntekijöiden pojat. Metsurien pojista liki kolme neljännestä kuului ammattijärjestöön, toimihenkilöperheistä lähtöisin olevat metsurit olivat kaikkein ahkerimmin järjestäytyneitä. Tosin otoksen pienuuden vuoksi ei tästä ryhmästä voi tehdä minkäänlaisia yleistäviä päätelmiä.

Taulukko 2. Suomen Maaseututyöväenliittoon kuulumisen isän ammatin mukaan prosentteina.

	<i>Isän ammatti</i>		<i>Työntekijä</i>	<i>Toimihenkilö</i>	<i>Yhteensä</i>
	<i>Metsuri</i>	<i>Viljelijä</i>			
<i>Liittoon kuuluminen</i>					
<i>Kuuluu</i>	73	60	59	85	65
<i>Ei kuulu</i>	27	40	41	15	35
<i>Yhteensä</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
<i>(N)</i>	<i>(92)</i>	<i>(151)</i>	<i>(44)</i>	<i>(13)</i>	<i>(300)</i>

(χ^2 -arvo 7.238 vapausasteella 1, p 0.10)

Useissa aiemmissakin tutkimuksissa on havaittu metsurien järjestäytymisaste alhaiseksi. Vuonna 1969 kuului metsureista 25 % ammattijärjestöihin (Heikinheimo 1972, 26). Vuonna 1976 järjestäytymisaste oli noussut jo 50 prosenttiin (Järvinen ym.) ja kehitys näyttää kulkeeneen kohti täydellisempää järjestäytymistä. Tämä tulos tukee käsitystä metsurin työn ammatillistumisesta.

Metsurien vähäiselle järjestäytymiselle löytyy historiallisia perusteluita. Työväenliike ei ole metsäalalla koskaan toiminut yhtä näkyvästi kuin esim. metalliteollisuudessa, joten metsurit eivät ole tottuneet käyttämään järjestövoimaa. Metsätyömiesten työtaistelut ovat jääneet yksittäistapauksiksi eivätkä ne ole yleensä olleet tuloksellisia. (Kalemaa 1975, 210.) Työtaisteluhalukkuutta on omiaan heikentämään pelko siitä, että lakkoilevat metsurit korvattaisiin konevoimalla.

Metsurien asema työväestön ja viljelijöiden välimaastossa, osin molempiin ryhmiin kuuluen, on toinen seikka, joka aiheuttaa ideologista hajaannusta ja vähentää järjestäytymismotivaatiota. Myös kausityöntekijöiden suhteellisen suuri osuus vaikuttaa järjestäytymiseen.

On oletettavaa, että aiemmin työvoiman suuren enemmistön muodostaneet metsuri-pienviljelijät samastivat itsensä lähinnä arvostetumpaan ammattiryhmään eli viljelijöihin. Metsätyö oli toissijainen. Kausityön muututtua monille heistä ammatiksi ei etäinen ammattijärjestö ole kuitenkaan tullut sen läheisemmäksi. Metsätoissa ovat työmaat pieniä ja etäällä toisistaan, mikä ei suosi järjestäytymistä.

6.3 Nuorten metsurien työhistoria

Työhistoria-käsite on läheistä sukua uran käsitteelle. Uraan kuitenkin liittyy ammatillista kohoamista tarkoittava sivumerkitys. Työhistoria ei edellytä kehitystä eri työpositioiden välillä. Se vain luetteloi ne järjestyksessä. Työhistoriat voidaan kuitenkin jakaa erilaisiin tyypeihin, esim. tavanomainen, epävakaa, kokeileva tai ajelehtiva työhistoria. (Volanen-Alava 1982, 50-51.)

Työhistoriatutkimuksia on tehnyt mm. Harold L. Wilensky, joka pyrki selittämään yksilöiden sosiaalista aktiivisuutta ja eristäytyneisyyttä työhistorialla. Hän tyyppitteli työhistoriat sen mukaan, onko työpaikan vaihto horisontaalisesti tai vertikaalisesti etenevää ja järjestelmällistä. (Wilensky 1961, 521-539.)

Wilenskyn mukaan työhistoria on selvä sosiaalista osallistumista ja eristäytymistä selittävä tekijä, jopa parempi kuin tulot tai ikä. Järjestelmällisesti etenevä työhistoria liittyy sosiaaliseen osallistumiseen ja epäjärjestelmällinen eristäytymiseen. Kaikkein eristyneimpiä ovat ne, joiden asema työmarkkinoilla on huonoin, eli työttömät, vanhat työntekijät, eläkeläiset ja ns. vaikeasti työllistettävät. (Wilensky 1961, 521-539.)

1970-luvulla tehtiin Norjassa mittava työhistoriatutkimus, ns. ammattihistoriaprojekti, jossa otoksena oli kolmen eri ikäryhmän miehiä: 30-, 40- ja 50-vuotiaat. Tutkimuksen kaksi päätavoitetta olivat:

1) Tutkia tärkeiden sosioekonomisten resurssien ja elämänkulun tärkeiden tekijöiden jakautumista ajan kuluessa, osittain suhteessa yksityisen ihmisen elämänkulkuun, toisaalta koko kohortin näkökulmasta.

2) Tutkia syy-yhteyksiä sosioekonomisissa prosesseissa ja (työ)suhteissa sekä näiden yhteyksien muutoksia ajan kuluessa.

Tämä ammattihistoriaprojekti yhdisti kaksi tutkimussuuntaa, elämänkaaritutkimuksen ja human capital -perinteen. Elämänkaaritutkimusta ovat sosiologiassa käyttäneet mm. Blau ja Duncan (1967). (Skrede 1977, 489.)

Ammattihistoriaprojekti kartoitti otokseen kuuluvien miesten elämää ensin lapsuuden ja taustatekijöiden osalta. Tämän lisäksi haastattelut vastasivat kysymyksiin, jotka koskivat heidän asuinpaikkojaan, koulutustaan, ammattiaan, elinkeinoalaansa, palkkojaan, kotitalouksiaan ja perhettään aina 14-vuotiaasta haastatteluajankohtaan. Haastatteluja tehtiin yhteensä 3470. (Volanen - Alava 1982, 52-55.)

Tässä tutkimuksessa työhistoriaa selvitetään vain nuorempien, tutkimusajankohtana alle 38-vuotiaiden, metsurien osalta. Työhistoriassa ei kuitenkaan kyetä tutkimaan alalle aikanaan ryhtyneiden kohorttia, sillä otokseen kuului vain sellaisia, jotka ovat "jääneet jäljelle" metsätöihin. Heiltä on kysytty aiempien työsuhteiden määrää, työkokemuksia muilta aloilta kuin metsäalalta sekä työttömyyskokemuksia. Vaikeutena on ajallisen järjestyksen puuttuminen, joten tällä aineistolla ei saada vastausta siihen, miten työsuhteet eri aloilla ja työttömyys ajallisesti järjestyvät.

Työhistoriakysymykset on rajattu nuorempiin sen vuoksi, että unohtaminen saattaisi vaikuttaa liikaa vanhempien vastauksiin. Vielä pari vuosikymmentä sitten olivat erittäin lyhyet työsuhteet tyypillisiä metsätöissä. Ne saattoivat olla esim. vain viikon mittaisia. On selvä, että metsurit eivät mitenkään voi muistaa kaikkia lyhyitä työkaksoja pitkän ajan takaa. Haastatteluissa tulivat muistivaikeudet esille tästä rajauksesta huolimatta.

Nuorten ryhmän vanhimmat olivat haastatteluajankohtana 37--vuotiaita ja nuorimmat 18-vuotiaita. Iän keskiarvo oli 29,7 vuotta. Vakinaisessa työsuhteessa oli 81 % (koko aineistossa osuus oli 84 %), tilapäisessä 13 % nuorista. Kausityöntekijöitä oli 6 % vastanneista. Nuorista 95 % oli pääasialliselta ammatiltaan metsätyöntekijöitä. Osuus on sama kuin koko aineistossa.

Ammattikoulutus ei vielä kukaan ole välttämätöntä työn saannin kannalta, sillä nuorista metsureista vain 19 % oli saanut metsäalan ammattikoulutusta. Ammatillisesti nuoret järjestäytyvät yhtä aktiivisesti (tai passiivisesti) kuin vanhemmatkin: 62 % kuuluu Maaseututyöväen liittoon.

Nuorista metsureista 53 % asui taajamissa ja 47 % haja-asutusalueilla. Koko aineistossa taajamissa asuvien osuus oli 55 %.

Haastatelluista nuorista metsureista 50 % on ollut töissä 15 vuotta tai enemmän. Kolmannes on ollut työssä vain metsäalalla. 20 % on työskennellyt myös rakennuksilla ja 7 % palvelualalla.

Hieman yli puolet nuorista (56 %) on saanut ensimmäiset työkokemuksensa metsäalalla. Lähes puolet (47 %) on ollut vain yhden tai kahden metsäalan työnantajan palveluksessa. Tästä voidaan päätellä joko, että metsurit ovat työpaikkauskollisia tai että heillä ei ole valinnan varaa työnantajan suhteen.

Huomattava osa metsätyöntekijöistä valitsee ammatinsa suunnittelematta tulevaisuutta sen kummemmin, sillä 59 % vastaajista ilmoitti, että heillä ei ollut ollut mitään ammatillisia suunnitelmia. 11 % ilmoitti ammatillisten suunnitelmien jääneen täysin toteutumatta

ja vain 16 % totesi ammatillisten suunnitelmiansa toteutuneen täysin.

Työttömyys on tuttua nuorille metsureille. Heistä 22 % ilmoitti olleensa joskus työttömänä, ja työttömyysjaksojen yhteispituus oli 7 %:lla haastatelluista yli vuosi. Työttömyys ei kuitenkaan välttämättä tällä tutkimustavalla täysin paljastunut, sillä maaseudulla ei aina pidetä työttömyytenä sitä, että seuraavan työn alkua joudutaan odottelemaan joitakin päiviä. Odottelu-aika käytetään tuolloin omien töiden tekemiseen.

Haastatteluajankohdan jälkeen metsurien työtilanne on kuitenkin olennaisesti muuttunut. Mm. yritys- ja fuusioiden yhteydessä on useita satoja metsureita lomautettu tai irtisanottu eri puolilla maata.

Tutkimuksessa vertailtiin toisiinsa säännöllisissä työsuhteissa olleita nuoria metsureita ja niitä, joiden työskentely eri aloilla oli ollut katkeilevaa ja epäsäännöllistä. Noin neljäsosalla metsureista oli takanaan epäsäännöllinen työhistoria. Tätä ryhmää leimasi sitoutuminen maatalouteen, sillä siihen kuului suhteellisesti selvästi enemmän sellaisia, jotka omistivat maatilan tai kuuluivat tilan omistavaan perheeseen. Tosin johtopäätösten tekoa haittaa aineiston pieni koko.

Taulukko 3. Maatilan omistavien ja omistamattomien nuorten metsurien työhistorian tyyppi prosentteina.

	Työhistorian tyyppi		
	Katkeileva	Yhtäjaksoinen	Yhteensä
<i>Maatilan omistus</i>			
<i>Ei omista</i>	16	84	100%
<i>Omistaa</i>	33	67	100%
<i>Yhteensä</i>	24	76	100%
<i>(N)</i>	<i>(36)</i>	<i>(117)</i>	<i>(153)</i>

(χ^2 -arvo 6.200 vapausasteella 1, p 0.05)

Tarkistuksen vuoksi tässä yhteydessä selvitettiin taustan ja työhistorian tyyppien suhdetta, paitsi maatilan omistuksen, myös isän ammatin mukaan. Maanviljelijäperheistä lähtöisin olevat metsurit erottuivat muista tälläkin tavoin tarkasteltuna, joskaan ei yhtä selvästi. Viljelijöiden pojilla on useammin kuin muilla takanaan katkeileva työhistoria.

Taulukko 4. Nuorten metsurien työhistorian tyyppi isän ammatin mukaan prosentteina.

	Työhistorian tyyppi		Yhteensä
	Katkeileva	Yhtäjaksoinen	
<i>Isän ammatti</i>			
<i>Metsuri</i>	10	90	100%
<i>Viljelijä</i>	32	68	100%
<i>Työntekijä</i>	25	75	100%
<i>Toimihenkilö</i>	11	89	100%
<i>Yhteensä</i>	24	76	100%
<i>(N)</i>	<i>(36)</i>	<i>(113)</i>	<i>(149)</i>

(χ^2 -arvo 7.466 vapausasteella 3, p 0.10)

Työhistorialla on selvä yhteys myös työntekijän ansiotasoon. Katkonaisen työhistorian omaavat ansaitsevat vähemmän kuin säännöllisesti työskennelleet. Yksikään katkeilevan työhistorian omanneista ei yltänyt yli 80 000 markan tuloihin. Yhtäjaksoisesti työskennelleistä tämän tuloajan ylitti lähes neljännes. Ero voi johtua teytyjen työpäivien määrästä tai työtapojen paremmuudesta, kysehän on urakkapalkalla tehdystä työstä.

Taulukko 5. Nuorten metsurien työhistorian tyyppi ja ansiotaso (verotettava tulo vuodelta 1984) prosentteina.

	Työhistorian tyyppi	
	Katkeileva	Yhtäjaksoinen
<i>Ansiotaso, tulot enintään mk</i>		
<i>20 000</i>	10	4
<i>50 000</i>	50	25
<i>80 000</i>	40	49
<i>yli 80 000</i>	0	22
<i>Yhteensä</i>	100%	100%
<i>(N)</i>	<i>(20)</i>	<i>(94)</i>

(χ^2 -arvo 9.494 vapausasteella 3, p 0.05)

6.4 Haja-asutusalueiden ja taajamien metsurit

6.4.1 Tutkimusasetelman tausta

Metsurin työn ammatillistuminen on selvästi yhteydessä maaltamuuttoon. Aiemmin yleinen metsuri-pienviljelijä -ammattiyhdistelmä ei enää 1960-luvulla riittänyt elättämään maaseudun miehiä, ja muutto suuntautui tuolloin etelän kaupunkeihin tai Ruotsiin, joissa oli saatavilla työtä. 1970-luvulta alkaen muuttovirta haja-asutusalueilta on suuntautunut entistä enemmän paikallisiin kuntakeskuksiin. Osan tästä muutosta ovat muodostaneet haja-asutusalueilta taajamiin muuttaneet metsurit perheineen.

Metsätyövoiman vakinaistamiseen ja metsätyön maataloussidonaisuuden vähentämiseen on pyritty jo 1950-luvulta lähtien. 1954 mietintönsä jättänyt komitea tutki metsätyöntekijöiden kotiasunto-olojen parantamis- ja kehittämismahdollisuuksia ja esitti ns. metsätyömiessyörien rakentamista. Tuolloin ei kuitenkaan ajateltu työsuhdeasuntojen rakentamista kuntakeskuksiin, niin kuin myöhemmin on tapahtunut, vaan ajateltiin, että metsureille tulisi rakentaa omia erillisiä kyliä syrjäseuduille. (Rannikko 1987, 72 ja Komiteamietintö 1954:19.)

1970-luvun mittavan metsätyömiestutkimuksen tekijät (Heikinkeimo ym. 1972) totesivat metsätyömiesten asumistason heikoksi ja näkivät parhaaksi mahdolliseksi korjauskeinoksi järjestää asuntoja elinkelpoisiin taajamiin. Tähän suuntaan kehitys on kulkenutkin. Monet syyt puolsivat metsurien muutttoa taajamiin. Palvelujen ja virkistymismahdollisuuksien tavoitettavuus on yksi niistä, samoin se taloudellinen tosiasia, että yhteiskuljetukset tulevat yhtiöille halvemmiksi, jos kaikki kuljetettavat lähtevät yhdestä paikasta eikä kuljetuksen tarvitse kiertää kaikkia syrjäkyliä. Työsuhdeasunnot ovat olleet haluttuja, ja niihin on valittu etupäässä vakinaisia metsureita, ns. "hyviä työntekijöitä", joilta on myös edellytetty tiettyä vähimmäismäärää työpäiviä vuosittain.

Metsurit jaettiin analyysissä kahteen ryhmään asuinpaikan mukaan, jotta nähtäisiin, ovatko erot asuinalueiden välillä näin selvät. Ensimmäisen ryhmän muodostivat kaupungeissa, kuntakeskuksissa tai muissa taajamissa asuvat (jatkossa taajamalaiset) ja toisen ryhmän muodostivat haja-asutusalueilla asuvat (jatkossa maalaiset).

6.4.2 Erot taajamalaisten ja maalaisten välillä

Taajamalaisten ja maalaisten kesken löytyi merkittäviä eroavuuksia. Vaikka ikäjakauma, ammattikoulutus ja työkokemuksen pituus olivat molemmilla ryhmillä keskimäärin samanlaiset, ryhmät erosivat toisistaan monessa suhteessa. Asumismuoto vaihteli selvästi asuinpaikan tyyppin mukaan. Maalaisista kolmannes asui vanhempiensa tai sukulaistensa luona, taajamalaisista vain 7 %. Vastaavasti vuokralla asuvia oli maalaisista paljon pienempi osuus. Noin puolet kaikista metsureista asui omistusasunnossa (taajamissa 50 %, maalla 59 %). Työsuhdeasunnot ovat keskittyneet taajamiin, sillä taajamalaisista niissä asui 17 % ja maalaisista vain 2 %.

Tätä taustaa vasten voidaan ajatella, että taajamien työsuhdeasunnot ovat metsureille sängen houkuttelevia. Onhan toisena vaihtoehtona usein vanhempien "nurkissa pyöriminen". Maaseudulla ei ole helposti saatavilla vuokra-asuntoja ja toisaalta asuntojen varustetaso on usein heikompi kuin taajamissa. Myös palvelujen helpompi tavoitettavuus painaa vaa'assa taajamien hyväksi. Maalle jäämisen voi ajatella houkuttelevan eniten sellaisia metsureita, joilla on aikomus siirtyä aikanaan viljelijäksi ja joille metsätyöt ovat toissijainen, ehkä vain väliaikaiseksi ajateltu ammatti.

Metsätyön mahdollista toissijaisuutta kuvastaa myös maalla asuvien ahkerampi osallistuminen maatilan hoitoon (taulukko 6). Taajamalaisista vain alle kymmenesosa ilmoitti osallistuvansa säännöllisesti vuosittain maatilan hoitotöihin, maalaisista sen sijaan noin neljä kymmenestä teki näitä töitä.

Taulukko 6. Maalaisten ja taajamalaisten osallistuminen maatilan hoitoon prosentteina.

	Asuinpaikan tyyppi		
	Taajama	Maaseutu	Yhteensä
<i>Maatilan hoitoon osallistuminen</i>			
<i>Ei osallistu</i>	91	61	78
<i>Osallistuu</i>	9	39	22
<i>Yhteensä</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
(N)	(169)	(140)	(309)

(Chi^2 -arvo 38.931 vapausasteella 1, p 0.001)

Tämän perusteella tuntuu selvältä, että haja-asutusalueilla asuvat työskentelisivät jonkin verran vähemmän päätoimisesti. Tämä ajatus saa vahvistusta tuloksista. Sekä maalla että taajamissa asuvat metsurit olivat suurimmalta osin päätoimisia metsureita, mutta maalaisten joukossa oli kuitenkin selvästi enemmän niitä, jotka ilmoittivat pääasialliseksi ammatikseen jonkin muun kuin metsurin. Ero taajamalaisten ja maalaisten välillä oli tilastollisesti merkitsevä, tosin ei-päätoimisia metsureita oli lukumääräisesti erittäin vähän.

Päätoimisuuden ero taajamien ja maaseudun välillä ei kuitenkaan vaikuttanut niin, että hakkuutyössä tehdyissä työpäivissä olisi ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Sekä maalaisilla että taajamalaisilla oli kutakuinkin yhtä paljon hakkuutyöpäiviä. Otoksen vinous, vakinaisten metsurien osuuden korostuminen, saattaa tosin vaikuttaa tähän tulokseen hävittämällä mahdolliset asuinpaikan tyyppin mukaiset todelliset erot, sillä sivutoimiset maaseudun metsurit saattavat olla aliedustettuja.

Taulukko 7. Metsurien pääasiallinen ammatti asuinpaikan tyyppin mukaan prosentteina.

	<i>Asuinpaikan tyyppi</i>		
	<i>Taajama</i>	<i>Maaseutu</i>	<i>Yhteensä</i>
<i>Pääasiallinen ammatti</i>			
<i>Metsuri</i>	97	90	94
<i>Maanviljelijä</i>	1	7	4
<i>Muu</i>	2	3	2
<i>Yhteensä</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
<i>(N)</i>	<i>(169)</i>	<i>(140)</i>	<i>(309)</i>

(χ^2 -arvo 10.101 vapausasteella 2, p 0.01)

Ammatilliselta järjestäytymisasteeltaan taajamalaiset ja maalaiset poikkesivat toisistaan selvästi. Taajamalaisista kolme neljännestä kuului Maaseututyöväen Liittoon, maalaisista vain puolet. Vastavasti täysin järjestäytymättömiä oli taajamalaisista lähes neljannes ja maalaisista 41 % (Taulukko 8).

Taulukko 8. Metsurien ammatillinen järjestäytyminen asuinpaikan mukaan prosentteina.

	Asuinpaikan tyyppi		
	Taajama	Maaseutu	Yhteensä
Järjestäytyminen			
Järjestäytyneet	75	52	65
Ei järjestäytyneet	25	48	35
Yhteensä	100%	100%	100%
(N)	(168)	(140)	(308)

(χ^2 -arvo 18.185 vapausasteella 1, p 0.0001)

Maalaismetsurien järjestäytymättömyys kenties johtuu siitä, että maalaiset työskentelevät useammin yksin kuin taajamalaiset, jolloin ammattijärjestö ei yhtä hyvin "ulotu" heihin. Ja ne, jotka pitävät metsätyötä vain väliaikaisena vaiheena, eivät varmasti näe liittoon kuulumista tarpeelliseksi. Tietysti myös maaseudulta usein puuttuva työväenliikkeen traditio vaikuttaa asiaan.

Ammatin koettu arvostus vaihteli vastaajan asuinympäristön mukaan. Maalaiset kokivat vähemmän negatiivista arvostusta, heistä 15 % vastasi muiden ihmisten arvostavan metsureita vähän tai erittäin vähän, taajamissa samoin vastanneiden osuus oli noin kaksinkertainen, 32 %. Tämä johtunee siitä, että maalaisympäristössä metsätyöt ovat tutumpia, alan vaativuus ja raskaus on yleisesti tiedossa. Taajamissa sen sijaan ei enää ole samanlaista yhteyttä metsätalouteen, eikä ruumiillista työtä ei yleensä arvosteta yhtä paljon kuin henkistä työtä.

Metsurien sosiaalinen tausta on erilainen sen mukaan, minkälainen heidän asuinpaikkansa on. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Viljelijöiden poikia on enemmän maalaisissa kuin taajamalaisissa, mikä on sangen ymmärrettävää. Metsurien poikia taas on enemmän taajamalaisissa, mikä on ehkä valikoivan maaltamuuton tulosta. Tilattomalle tulee ennemmin kuin tilalliselle eteen hetki, jolloin työn perässä on muutettava. Asumisolosuhteet saattavat olla puutteelliset, eikä mikään seikka erityisesti pidättele maalla, jos taajamassa on saatavilla esim. työsuhteasunto. Työntekijöiden ja toimihenkilöiden poikia otoksessa on hyvin vähän, joten näiden ryhmien eroista ei voi tehdä tilastollisesti päteviä johtopäätöksiä.

Taulukko 9. Metsurien sosiaalinen tausta (isän ammatti) asuinpaikan tyypin mukaan prosentteina.

<i>Isän ammatti</i>	<i>Asuinpaikan tyyppi</i>		<i>Yhteensä</i>
	<i>Taajama</i>	<i>Maaseutu</i>	
<i>Metsuri</i>	39	22	31
<i>Maanviljelijä</i>	45	57	50
<i>Työntekijä</i>	14	15	15
<i>Toimihenkilö</i>	2	6	4
<i>Yhteensä</i>	100%	100%	100%
<i>(N)</i>	<i>(163)</i>	<i>(138)</i>	<i>(301)</i>

(χ^2 -arvo 1.895 vapausasteella 3, p 0.01)

Työnantajien järjestämä koulutus ohjautuu taajamalaisille useammin kuin maalaisille. On selvää, että työnantajaa kiinnostaa päätoimisten työntekijöiden koulutus enemmän kuin tilapäisten, mutta koska hakuupäivien vuosittaisessa määrässä ei ole merkittäviä eroja, tämä ei riitä selittämään suuria havaittuja eroja kurssituksessa. Oma vaikutuksensa saattaa olla sillä, että taajamalaisten on helpompi lähteä. Työt tehdään usein porukalla, ja tuttujen seurassa on mukavampi lähteä kurssitettavaksi kuin yksin. Metsurien mukaan kurssipäivät ovat, paitsi hyödyllisiä, myös mukavaa vaihtelua, sillä "muulloin ei saa rahaa istumalla".

Maalla asuvien koulutushalukkuuteen vaikuttaa konkreettisesti se, miten sidoksissa he ovat maatalouteen. Kotieläinten hoitaminen esimerkiksi vaatii jokapäiväistä läsnäoloa, ja kaukana kotipaikkakunnalta järjestettävät kurssit ovat näin pääsemättömissä niiltä, jotka eivät saa sijaista eläimiä hoitamaan. Haastatteluissa tulikin ilmi se, että kursseja toivottiin lähemmäksi asuinpaikkaa.

Ansioitasossa taajamalaiset ohittavat maalaiset selvästi. Tämä ei selity päätoimisten osuuden tai tehtyjen työpäivien määrän erolla, vaan kaippaa jotakin muuta selitystä.

Taulukko 10. Metsurien ansiotasot (metsätaloudesta saatu verotettava tulo vuodelta 1984) asuinpaikan tyypin mukaan prosentteina.

	Asuinpaikan tyyppi		Yhteensä
	Taajama	Maaseutu	
<i>Tulot enintään mk</i>			
40 000	11	38	23
60 000	25	28	27
80 000	40	23	32
yli 80 000	24	11	18
<i>Yhteensä</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
(N)	(138)	(110)	(248)

(χ^2 -arvo 31.320 vapausasteella 3, p 0.0001)

Taulukko 11. Metsurien ansiotasot (metsätaloudesta saatu verotettava tulo vuodelta 1984) ja maatalon hoitoon osallistuminen prosentteina.

	Maatalonhoitoon osallistuminen		Yhteensä
	Ei osallistu	Osallistuu	
<i>Tulot enintään mk</i>			
40 000	18	41	23
60 000	37	26	27
80 000	34	24	32
yli 80 000	21	9	18
<i>Yhteensä</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
(N)	(194)	(54)	(248)

(χ^2 -arvo 13.920 vapausasteella 3, p 0.005)

Ansioeroja voidaan selittää maataloudessa toimimisen avulla. Tässä tutkitut ansiot ovat ainoastaan metsätalouden piiristä saatuja, joten maataloudesta saadut ansiot puuttuvat. Taulukosta 11 nähdään, että maatalon hoitoon osallistuminen on selvästi negatiivisessa suhteessa metsätaloudesta saatuun tuloihin.

Urakkapalkalla tehtävässä työssä ansiotasoon vaikuttavat työpäivien määrä ja pituus sekä työteho ja työpalstojen laatu. Työpäivien pituudessa maatilan hoitoon osallistuvien ja osallistumattomien välillä syntyi eroja ainoastaan kesäisin, jolloin maatilan vaatima panos näkyi metsätyöpäivien lievänä lyhentymisenä (vrt. Pajuoja 1986, 10). Vuotuisia työpäiviä ryhmillä oli yhtä paljon. Suurimmat palkkaerot syntyvät työtehon (työtekniikkojen ja -välineiden) sekä työpalstojen laadun eroavaisuuksista. Nämä ovat valitettavasti seikkoja, joita tämän tutkimuksen keinoin ei pystytä selvittämään.

6.4.3 Nuoret metsurit taajamissa ja haja-asutusalueilla

Nuorten metsurien (alle 38-vuotiaat, ks. edellinen luku) ammatinvalinnan perusteita selvitettiin usealla kysymyksellä. Niiden tulkinta on kuitenkin hieman hankalaa, sillä vastauksista ei valitettavasti käy ilmi, onko henkilö kasvanut maaseutu- vai taajamaympäristössä. Näin esimerkiksi nykyisin taajamassa asuva metsuri on ehkä ammattia valitessaan asunut haja-asutusalueella, joten näillä tuloksilla ei voida pitävästi selvittää asuinympäristön mahdollista vaikutusta ammatinvalintapäätökseen. Kun kuitenkin muuttoliikkeen yleisin suunta on tiedossa, voidaan pitää todennäköisenä, että useampi haastatelluista on muuttanut haja-asutusalueilta taajamaan kuin taajamasta haja-asutusalueelle.

Nykyisin maalla asuvat nuoret metsurit ilmoittivat kuitenkin muita useammin erittäin paljon vaikuttaneeksi valintaperusteeksi sen, että työpaikka oli lähellä kotipaikkaa ja toisaalta myös mahdollisuuden tehdä metsurin työn lisäksi maataloustöitä. Ilmeisesti ensisijaisena haluna on ollut maaseudulle jääminen ja ammatinvalinta on tehty sen mukaan. Todennäköisesti nämä ovat usein niitä miehiä, jotka jatkavat viljelyä vanhempiensa eläkkeelle siirtymisen jälkeen.

Taajamalaisista nuorista metsureista 22 % ilmoitti työskennelleensä joskus maataloudessa, maalaisista 35 %. Luku tuntuu melko pieneltä ja antaa aiheen epäillä, onko omalla tai perheen maatilalla tehtyä, ehkä palkatonta, työtä lainkaan mielletty kysymyksessä tarkoitetuksi työksi, kun kuitenkin toisaalta huomattava osa (22 % koko aineistosta) ilmoitti osallistuvansa säännöllisesti vuosittain maatilan hoitoon.

7 TARKASTELU

7.1 Aineiston luotettavuus

Joihinkin haastattelututkimuksessa saatuihin tietoihin voi liittyä mitausvirhettä. Mielipiteet ovat vaikeasti mitattavia asioita. Otantavirheen mahdollisuus sisältyy kaikkiin otantatutkimuksiin. Haastateluilta todettu korkea työsuhteen vakinaisuusaste viittaa otantavirheen mahdollisuuteen. Metsurit jakaantuivat kuitenkin eri työmuotoihin mielekkäällä tavalla. Osa metsureista siirtyi talvisista hakkuutoista kevääksi matsänhoitotöihin, taimitarhoille, uittotöihin tai muille aloille markkinapuun hakkuu- ja työvoimatilaston mukaisesti. Otokseen sattuneiden metsurien keski-ikä (37 vuotta) vastasi maaseudun miespuolisen työvoiman keski-ikää (38 vuotta). Siltä osin otos vastasi perusjoukkoaan.

7.2 Alueellisten erojen selittäminen

Duaaliteoriaa on käytetty tässä työssä apuna pohdittaessa yhden ammattiryhmän rakennetta. Saatujen tulosten perusteella pystytään alan työntekijöistä erottamaan kaksi erilaista ryhmää maatalouteen osallistumisen perusteella. Ammattimaisuus ja ansiotaso vaihtelevat sen mukaan, osallistuuko henkilö myös maatalouteen.

Näyttää siltä, että on kaksi erilaista metsurin "ideaalityyppeä": toisaalla ovat ammattimetsurit, jotka useammin kuin ennen asuvat kuntakeskuksissa, toisaalla taas maatalouteen sitoutuneet, haja-asutusalueen tiloilla asuvat metsurit. Näiden tyyppien välinen etäisyys tuli näkyviin ehkä selvimmin, kun nuoret metsurit jaettiin työhistorian perusteella yhtäjaksoisesti ja katkonaisesti työskennelleisiin. Katkonaisesti työskennelleet olivat selvästi useammin maanviljelijöiden poikia ja omistivat itse maatilan tai kuuluivat tilan omistavaan perheeseen.

Kuitenkaan ei voi suoraan väittää näiden ääriyyppien erojen johtuvan yksinomaan talouden dualisoitumisesta. Suomen varsin vahva agaarinen traditio on seikka, jota kaupunkimaisiin oloihin ajatellut dualiteoriat eivät ota lukuun. Maatalouden merkittävä asema on vaikuttanut varsinkin haja-asutusalueiden ammattirakenteeseen. Niinpä erilaisten ryhmien esiintyminen saman ammatin sisällä saattaa olla enemmän viivästynyttä kehitystä kuin uutta suuntausta. Haja-asutusalueilla pienviljelijä-metsuri -ammattiyhdistelmä elää vielä jossakin määrin. Vaikka haastatellut mainitsivat pääasialliseksi ammatikseen metsurin, olivat monet kuitenkin lujasti sidoksissa maatalouteen.

Haja-asutusalueilla ja taajamissa olivat metsurit keskimäärin samanikäisiä ja tekivät myös yhtä paljon työpäiviä vuosittain. Haja-asutusalueilla asuvilla ei metsurin ammatti-identiteetti kuitenkaan ollut yhtä voimakas kuin taajamalaisilla, mikä näkyy mm. ammatillisen järjestäytymisen eroissa. Voidaankin todeta, että vaikka haja-asutusalueiden metsurit ovat yhtä päätoimisia kuin taajamalaisetkin, he eivät välttämättä pidä itseään pelkästään metsureina, vaan samanaikaisesti myös viljelijöinä.

7.3 Työmarkkinoiden muutos ja työn kuva

Alueelliset erot liittyvät varsin selvästi yhteen työhistoriaan ja työmarkkinoihin. Haja-asutusalueilta kotoisin olevat maanviljelijöiden pojat omaavat kaikkein useimmin katkonaisen työhistorian. Katkonaista työhistoriaa voidaan pitää huonon työmarkkina-aseman indikaattorina. Katkonainen työhistoria liittyy myös alhaisiin ansioihin metsätyössä. Tämä ryhmä toimii "puskurityövoimana", joka palkataan työvoiman tarpeen kasvaessa.

Maatalous nousee tärkeimmäksi yksittäiseksi erottavaksi tekijäksi työntekijöiden välillä. Maatilan hoitoon osallistuvat metsurit ansaitsevat vähemmän kuin muut, vaikka he työskentelevät käytännöllisesti katsoen yhtä paljon kuin ne, jotka eivät osallistu maataloustöihin. Maatalouden piirissä toimivat eivät myöskään kuulu yleensä työnantajien jatkokoulutettaviin.

Työmarkkinat ovat haja-asutusalueen metsureille paljon julmemmat kuin taajamalaisille; metsätyö on usein ainoa mahdollisuus. Jos metsätöitä ei löydy, on edessä työttömyyskortisto. Työvoiman kysynnän muutoksiin on sopeuduttava. Taajamalaisilla on ainakin teoriassa usein paremmat mahdollisuudet hakeutua joillekin muille aloille.

Yhteiskunnan ammattirakenteen kehitys näyttää yhdessä tekniikan kehittymisen kanssa vaikuttaneen metsurin ammattiin erittäin rajusti; ensin jokamiehen sivutyöstä tuli koulutusammatti, nyt taas koneellistaminen on "syömässä" ammattikuntaa pois. Mikäli koneellistaminen jatkuu nykyisellä vauhdilla, metsurien määrä vähenee huomattavasti.

Koneellistamisen haittapuolia, kuten työpaikkojen menetystä, korostettaessa usein jätetään mainitsematta se yleisesti hyväksytty näkemys, että ikävät, raskaat, kuluttavat ja vaaralliset työt yleensä pyritään siirtämään koneiden tehtäviksi. Eihän esim. ojankaivuuta enää ehdoteta tehtäväksi ihmisvoimin lapioimalla, vaikka näin saataisiinkin suuret joukot työttömiä työllistetyiksi.

Metsätyön tulevaisuus vaikuttaa merkittävästi maaseudun kokonaiskehitykseen. Jos metsurin työ säilyy, säilyvät myös monet pienet kylät

elinvoimaisina. Työn täysimittaisen koneellistamisen kustannuksia tulisikin pohtia laaja-alaisesti, kaikki kerrannaisvaikutukset huomioidaan.

Kenen asemaan ja toimeentuloon nykynäkemyksen mukaan välttämätön koneellistaminen vaikuttaa? Todennäköisesti vaikeimpaan tilanteeseen joutuvat sittenkin päätoimiset metsurit, joilta ammatinharjoittamismahdollisuudet tulevat rajusti vähenemään ja joille ammatinvaihdos saattaa osoittautua välttämättömäksi. Viljelijä-metsuri -ammattiyhdistelmä saattaa osoittautua jälleen varteenotettavaksi vaihtoehdoksi joillakin alueilla, vaikka vielä nykyisin se tämän tutkimuksen tulosten valossa on melko huonosti kannattava ammattiyhdistelmä. Kuitenkin, jos hankintahakkuiden määrä säilyy nykyisellään (25- 40 % markkinahakkuista), ainakin metsää omistavilla viljelijä-metsureilla riittää työtä. Näin ollen tämän tutkimuksen tulosten valossa huonolta näyttävä asema ei ehkä pidemmällä aikavälillä olekaan yhtä huono kuin ammattimetsurien.

Metsässä tulee vastakin olemaan sellaisia töitä, joihin koneet eivät pysty, esim. taimikonhoito- ja metsänviljelytöitä sekä kasvatushakkuita. Metsähoitotöiden osuus metsurien vuotuisessa työkierrossa kasvaa 1990-luvulla.

Nykyiset metsurien ammattikoulutusmäärät vaikuttavat vahvasti ylimitoitetuilta. Ehkä rakennemuutos on ymmärretty ns. "kentällä" kuitenkin paremmin kuin opetuslaitoksissa, sillä koulutuspaikoista huomattava osa on tyhjillään. Työttömyyden ja lomautusten leimamalle alalle ei ole kovin suurta halukkuutta. Koulutuksella tulee riittämään haasteita, joista yksi on metsurin sekä metsäkoneenkuljettajan koulutuksen jonkinasteinen yhdistäminen.

Metsätyövoiman rakenteellinen muutos jatkuu edelleen. Metsäalan rakennemuutos-projektissa tullaan jatkossa tarkastelemaan kahta ongelmaa, joita tässä tutkimuksessa ei tarkemmin analysoitu. Ne ovat metsäalalle rekrytoitumisen rakenteellinen muutos ja metsätyövoiman koulutustarve.

KIRJALLISUUS

Beck, E.M. & Horan, P.M. & Tolbert, C.M. 1978. Stratification in a dual economy: a sectoral model of earnings determination. *American Sociological Review* 43 (October).

Berger, S & Piore M.J. 1980. *Dualism and Discontinuity in Industrial Societies*. Cambridge.

Doeringer, P.B. & Piore, M.J. 1971. *Internal Labor Market and Manpower Analysis*. Lexington, Mass.

Elovirta, P. 1979. Metsätyövoiman alallapysyvyys 1969-1977. *Folia Forestalia* 406.

Elovirta, P. 1982. Metsätyövoiman alallapysyvyys. Sosiaalipolitiikan laitos, laudatur-työ, Helsingin yliopisto, Helsinki.

Elovirta, P. & Ihalainen, R. 1984. Metsä- ja maatalousammatit nuorten ammattisuunnitelmissa. *Folia Forestalia* 591.

Elovirta, P. & Ihalainen, R. 1988. Metsätyövoima tutkimuksen kohteena: 'lentojätkästä metsuriin'. Teoksessa: *Metsä, yritys, yhteiskunta. Metsäekonomian tutkimusosasto 60 vuotta. Toim. Yrjö Sevola. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 288*. Helsinki.

Gardell, B. 1969. *Skogsarbetares arbetsanpassning*. Tukholma.

Gardell, B. 1978. Työn sisältö ja elämisen laatu. *Ay-kirjat*, Helsinki.

Gordon, D.M. 1972. *Theories of Poverty and Underemployment. Orthodoxy, Radical and Dual Labor Market Perspectives*. Lexington, Massachusetts.

Harrison, B. 1972. Public Employment and the Theory of the Dual Economy. In: Sheppard, H.L., Harrison, B., Spring, W.J.: *The Political Economy of Public Service Employment*. Lexington, Mass.

Harstela, P. 1979. Puunkorjuun ergonomia. Suonenjoki.

Heikinheimo, L. 1956. Metsä- ja uittotyövoima. *Metsäkäsikirja I*, 134-180, Helsinki.

Heikinheimo, L. & Ristimäki, T. 1965. Suomen metsätyövoima. Työvoimatutkimuksia 1965:2.

Heikinheimo L., Heikinheimo M., Lehtinen M. ja Reunala, A. 1972. *Suomalainen metsätyömies*. Porvoo.

Heikinheimo, L., Heikinheimo, M. & Reunala, A. 1974. Level of living of forest workers in Finland. *Communicationes Instituti Forestalis Fenniae* 81(1).

Juuti, P. 1984. Työ, tekniikka ja konttoritoimihenkilö. *Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia* 42.

Järvinen, Raassina, Renko & Yli-Kojola. 1976. Tehdaspuu Oy:n työviihtyvyytutkimuksen tulokset. Tehdaspuu Oy.

Kalemaa, K. 1975. Metsien miehet. Jyväskylä.

Kantanen, K. 1986. Kylä metsässä - metsä kylässä. *Metsätalous ja pohjoiskarjalainen syrjäkylä Naarva*. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 78, Joensuu.

Kivinen, M. 1985. Työmarkkinoiden lohkoutuminen. Teoksessa *Kyntäjä Timo (toim.): Talouden kahtiajako: Mykät pakot ja vapauden visiot*. Tutkijaliitto, Jyväskylä, 87-110.

Klén, T. 1981. Metsätyötaturmien aiheuttamat taloudelliset menetykset. *Työterveyslaitoksen tutkimuksia* 176. Kuopio.

Koivula, J. 1988. Metsätyö dualiteorioiden valossa. *Sosiologian laitos, pro gradu-tutkielma*, Helsingin yliopisto.

Komiteanmietintö 1954:19. Metsätyöntekijäin kotiasunto-olojen parantamis- ja kehittämismahdollisuuksia tutkineen komitean mietintö.

Komiteanmietintö 1984:46. Metsätyövoimatoimikunnan mietintö. Helsinki.

Locke, E. 1969. What is job satisfaction. *Organizational behavior and human performance* 4.

Luokkaprojekti 1984. Suomalaiset luokkakuvassa. Jyväskylä.

Makkonen, O. 1981. Metsätöiden palkkauksen ja työolosuhteiden kehitys Suomessa ennen työehtosopimuskautta. *Silva Fennica* 1981, 15(3), 237-255.

Metsätalastollinen vuosikirja 1986. 1987. SVT XVII A:18. Metsäntutkimuslaitos, *Folia Forestalia* 690. Helsinki.

Nätti, J. 1985. Katsaus työmarkkinoiden segmentaatioteorioihin. *Työvoimaministeriö, suunnitteluosasto*. Työvoimapolitiittisia selvityksiä 53. Helsinki.

Pajuoja, H. 1985. Metsätyön ammatillistuminen. Kansantaloudellisen metsäekonomian laitos, pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Pajuoja, H. 1986. Metsätyön tauottamistutkimuksen ennakkotulokset. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 213. Helsinki.

Pöyhönen, T. 1975. Työtyytyväisyys. Teoreettinen tarkastelu. Työterveyslaitoksen tutkimuksia 114. Helsinki.

Raitasalo, R., Tuunainen, K., Brunila, T. 1973. Metsätyömiesten mielipiteet työstä, terveydestä ja metsäalan kurssikoulutuksesta. Työterveyslaitoksen kuntoutusosaston tutkimuksia. Helsinki.

Rannikko, P. 1987. Metsätalous ja kylä. Suurmetsätalouden vaikutus maaseudun asutusrakenteeseen 1900-luvulla. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 81, Joensuu.

Ranta, J. 1980. Automaatio - eräistä kehityspiirteistä ja teknistaloudellisesta merkityksestä. Teoksessa: Automaatiokongressi. XII Jyväskylän Talvi.

Rantalaiho, L. & Heiskanen, T. & Hänninen, V. 1976. Automaatio ja teollisuustyöntekijät: Terästeollisuusaineiston esittely. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tutkimusraportti.

Skrede, K. 1977. Yrkesmobilitet - strategi eller tilfeldighet. Tidsskrift för Samfunnsforskning, 18, 488-514. Oslo.

Teikari, E. 1979. Metsätyöntekijöiden työviihtyvyys. Työtehoseuran julkaisuja 208. Helsinki.

Työmarkkinoiden muutosten tutkiminen. 1985. Työvoimaministeriö, suunnitteluosasto. Työvoimapolitiittisia tutkimuksia 56. Helsinki.

Metsätyöntekijä I. Elinolot ja terveydentila. 1977. Tutkimuksia 125. Työterveyslaitos. Helsinki.

Volanen, M. & Alava, I. 1982. Ammatillinen koulutus ja ammatillinen jousto. Esitutkimus ja tutkimussuunnitelma. Työvoimaministeriö, suunnitteluosasto. Helsinki.

Wilensky, H. 1961. Orderly Careers and social participation: The impact of work history on social integration in the middle mass. American Sociological Review, 26, 521-539.

Metsäalan rakennemuutoksen vaikutukset alan ammattiryhmiin yhteistutkimusprojektin raportit:

1. Heikki Pajuoja (toim.). 1988. Metsäalan rakennemuutoksen vaikutukset alan ammattiryhmiin. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 317. 85 s.
2. Jutta Koivula & Heikki Pajuoja. 1989. Metsätyövoiman rakenteellinen muutos. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 335. 43 s.

**METSÄNTUTKIMUSLAITOS
KANSANTALOUDELLISEN METSÄEKONOMIAN TUTKIMUSSUUNTA**

Osoite: PL 37
00381 Helsinki
Puhelin: (90) 556 276
Telefax: (90) 506 1484
Telex: 121296 metlb sf

Kansantaloudellisen metsäekonomian tutkimussuunnan tehtävänä on tutkia metsätalouden ja metsäteollisuuden sekä metsien monikäytön kansantaloudellisia, kansainvälisiä ja sosiaalisia kysymyksiä. Puun käytön ja puuston poistuman arviointi sekä metsätasevertailujen tekeminen ovat tutkimussuunnan perinteisin työskä.

TUTKIJAT

Matti Palo (professori)

Taloustieteelliset tutkimukset

Jari Kuuluvainen
Viljo Ovaskainen
Jorma Salo
Heikki Seppälä
Mikko Toropainen (Joensuu)

Puuvaratutkimukset

Tapio Hankala
Harri Hänninen
Heimo Karppinen
Heikki Pajuoja
Leena Petäjistö
Yrjö Sevola (Erikoistutkija)

Sosiaalitieteelliset tutkimukset

Pertti Elovirta
Timo Helle (Rovaniemi)
Ritva Ihalainen
Gerardo Mery
Sirpa Onttinen
Aarne Reunala (Erikoistutkija)
Ashley Selby (Erikoistutkija)
Tuija Sievänen
Heidi Vanhanen (Virkavapaa
1987-89)

PALVELUT

Arja Honkanen (Tutkimussihteeri)
Eila Iltanen
Seppo Jolkkonen
Anna-Kaisa Korhonen
Veli Suihkonen

Kansantaloudellisen metsäekonomin tutkimussuunnalla viimeksi ilmestyneet Metsäntutkimuslaitoksen Tiedonantoja -sarjan julkaisut:

- 248 Tapio Hankala. Puun energiakäytön alueelliset kasvumahdollisuudet. 53 s. 1987
- 260 Heikki Pajuoja (Toim.). Lauri Heikinheimo - forest economist and research leader. 63 s. 1987.
- 262 Mikko Toropainen. Pohjois-Karjalan, Itä-Savon ja koko Itä-Suomen metsätilasto 1974-1984. 57 s. 1987.
- 272 Matti Palo ja Jyrki Salmi (Toim.). Deforestation or development in the third world? 263 s. 1987.
- 275 Sirpa Onttinen. Metsäalan toimihenkilöiden koulutustarve 1980- ja 1990-luvuilla. 63 s. 1987.
- 285 Heikki Pajuoja. Markkinapuun hakkuiden ja puunkäytön perusteella laskettujen poistumien vertailu. 25 s. 1987.
- 309 Matti Palo ja Jyrki Salmi. Deforestation or development in the third world? Volume II. 182 s. 1988.
- 317 Heikki Pajuoja (Toim.). Metsäalan rakennemuutoksen vaikutukset alan ammattiryhmiin. 85 s. 1988.
- 318 Heidi Vanhanen. Small firms in the periphery: a discussion on the small sawmills of North Karelia. 40 s. 1988.
- 331 Leena Petäjistö, Tapio Hankala ja Sirpa Onttinen. Puu ja turve yhdyskuntien ja teollisuuden polttoaineena vuonna 1986. 40 s. 1989.